This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Digitized by Google

IBLIOTHEEK GENT
089457
Digitized by Google

Digitized by Google

2. 1388.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Augurel.

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTHECA CHEMICA CONTRACTA

Ex delectu & emendatione

NATHANIS ALBINEI D. M.

In gratiam & commodum artis Chemicæ ſtudioſorum.

GENEVÆ,

Sumpt. Ioannis Ant. & Samuelis de Tournes.

M. DC. LIV.

Digitized by Google

Digitized by Google

NATHANIS ALBINEI IN BIBLIOTHECAM hanc Chemicam contractam PRAEFATIO.

IN Bibliothecam Chemicam temporum lapſu tot vndecunq; peſtes irrepſerunt, ſtudioſiſſime lector, vt vix vlla nunc medendi ſpes ſupereſſe videatur. Multi pſeudoſophorum fœtus inter genuina veritatis pignora hermeticorum titulorum ſpecie incautis ſcientiæ inquiſitoribus quotidie imponunt. Quamplurimi præterea verorum philoſophorum libri traductionibus, adulterationibus, inſertionibus, muti-

Digitized by Google

lationibus, vetuſtate, & incuria ita deturpati ſunt, ut iis uti periculoſius multo ſit quàm omnino abſtinere. Qui ſuperſunt integritate nitentes, aut ſaltem tolerabilibus vitiis affecti, à doctis & probis viris in poſterorum utilitatem conſcripti, ij ſunt ex quibus lectione aſsiduâ & meditatione indefeſſa materiam, vaſa, ignes, colores, regimina, tempora, & quidquid ad philoſophici lapidis cognitionem, & complementum ſpectat aſſequi poteris. Principio Comitis Treviſani & Dionyſij Zacharij opuſcula tibi commendo: ut ex iis ante omnia ſaltem id quod lapis non eſt ediſcas, & te impoſterum ab errandi occaſionibus eximas: quamquam in D. Zacharij hiſtoria nonnihil circa tempora peccatum eſt. Ab his

reliquos

reliquos aggredere: conſule Teſtamentum magnum Raimundi Lullij, eiuſq; figuras tam theoricas quàm practicas diligenter meditare. Lege & relege Ægidij de Vadis Dialogum, Marſilij Ficini librum de arte chemica cum Jllardi necromantici quæſtionibus xiiij, Iodoci Greveri Secretum, Commentaria in ſeptem Hermetis capitula, Henrici Kunrathi Amphitheatrum æternæ ſapientiæ, Nicolai Flamelli poëma & figuras hieroglyphicas, innumeroſque alios probatiſſimos tractatus qui hic atq; illic proſtant, aut adhuc in privatis bibliothecis latent. Si qua polles ingenij acrimonia & ſagacitate Johannis Dee Londinenſis Monadem hieroglyphicam in pretio habe: ibi enim numeri, puncta, lineæ, & figuræ geo-

metrica mirabili industria ad naturalia ſignificanda vſurpantur: & ſi ſemel in methodi illius arcana pedem intruſeris, ſecretiſſima quæque continuo tibi patebunt. Ex ſupra enumeratis venam philoſophicam & ſtylum hermeticum multa lectione tibi familiarem facies, atque inde poſtea ſcriptorum aliorum authoritatem facilè dijudicabis: præcipue vero ex ſententiarum conuenientia & veritatis congruitate. At interim quia quo numeroſior erit bibliotheca tua eo plus tibi laboris incumbet, pluſque difficultatis te remorabitur, delectum hunc tibi præparaui ex Augurelli Chryſopœia maiori & minori ſeu vellere aureo; Coſmopolitæ Nouo Lumine Chemico, & Anonymi Arcano hermeticæ philoſophiæ opere.

Philoſo-

Digitized by Google

Philoſophorum enim nemo elegantiùs, jucundiùs, & incorruptibiliùs Ioanne Aurelio Augurello Ariminenſi lapidis myſteria explicuit: quæ pro poëmatis libertate tanto audentiùs ſub ſchemate poëtico occultando lectoribus explanavit. Coſmopolita & Anonymus Gallus raro omnino & excellenti tradendi modo prateritis omnibus omnium ſeculorum ſcriptoribus palmam ita præripuerunt, ut, ne ad dignitatem verba deſint, laudare ſit periculoſum. Hujus Phyſica reſtitutæ Enchiridiō non debuit omitti: nam licet in eo de lapide ex profeſſo non tractetur, nihilominus ibi rerum naturalium non ad libitum conficta, ſed veritati conſentanea fundamenta ſtudioſis meditanda rectè & utiliter præmittuntur. Bibliothecam hanc

ita contractam & tibi apparatam ex manibus meis accipe, tecum ſemper habe, tere, lege, relege, meditare, ut ſit tibi omnium inſtar, ex qua viam operis totam, omniáque ad lapidem ſcitu neceſſaria excipias. Quod tamen niſi ſuperatis difficultatibus prima fronte inſuperabilibus tibi contingere poſſe ne exiſtimes: cum revera omni idiomate longè difficilior ſit philoſophica dialectus, imò [quod vix credas] plurima ſint philoſophorum dicta philoſophis ipſis obſcura: vix enim ſine Oedipodis ingenio & linguarum diſciplinarumq; cognitione in ſcripturæ philoſophicæ ſenſus intimos penetrare datur, neque tamen omnium artificia omnes aſſequi poſſunt. Nec propterea interim deſperes, aut ab arcani tanti inveſtiga-

tione

Digitized by Google

tione pedem retrahas: nam Deum precibus fatigando, libros aſsiduè legendo, in ſolitudinibus & meditationibus degendo, & cum artis ſtudioſis inquiſitoribus frequenter conferendo, fortaſſe fata viam inuenient. Denique ſi Dei optimi maximi benedictione & constanti indagine proceſſum totum tibi aliquando intelligere conceſſum ſit, continuo agnoſces vitam civilem agenti longè difficilius eſſe quàm vulgo putatur magnum opus illud, quod tamen per ſe facillimum eſt, exequi: nec quod ignari omnes faciunt, tot ſapientes ſola pretioſiſsimi ſecreti & ſubtiliſsimorum ſcriptorum intelligentia contentos vivere miraberis.

Lucretius Lib. II.

Nam nil dulcius eſt bene quàm munita tenere.

Edita

Edita doctrinâ ſapientum templa ſerenâ,
Deſpicere unde queas alios paſſimque videre
Errare, atque viam palantes quærere vitæ.

Sed finem facio ſi te hoc ultimum monuero: Authenticorum philoſophorum dicta celebria, & nervoſas periochas, non ſecus ac diſcipulus præſcriptum à ludimagiſtro penſum, memoriæ exactè & tenaciter imprime, indeſinenterque in mente volve, revolve, & inter ſe confer, nihil omnino in eis otioſum & inane reputans: aliàs fruſtra rerum abſtruſiſſimarum ſtudio collocaveris operam. Vale.

Digitized by Google

ÆNIGMA HEXASTICHVM

Editor in ſacro accepit baptiſmate nomen,
Expreſſum Græcis elementis quod tribus, ut ſit
Litera Nῦ prima, Αλφα ſecunda, & tertia Θῆτα,
Tres præbet totidem ſapientum arcana figuras.
Protinus in primis quæ namque deeſſe videntur
Sufficit æquipotentia, vel proportio ſupplet.

NAΘ.

Digitized by Google

HERMETIS TRISMEGISTI

TABVLA SMARAGDINA,

Qualis à majoribus noſtris ad nos peruenit.

VERVM ſine mendacio, certum & veriſſimum.

Quod eſt inferius eſt ſicut id quod eſt ſuperius: & quod eſt ſuperius eſt ſicut id quod eſt inferius, ad perpetranda miracula rei unius.

Et ſicut omnes res fuerunt ab vno, meditatione vnius: ſic omnes res natę fuerunt ab hac vna re, adaptatione.

Pater

Digitized by Google

Pater ejus eſt Sol: mater ejus eſt Luna: portavit illud ventus in ventre ſuo: nutrix ejus eſt terra. Pater omnis teleſmi totius mundi eſt hic. Virtus ejus integra eſt ſi verſa fuerit in terram.

Separabis terram ab igne, ſubtile à ſpiſſo, ſuaviter, magno cum ingenio. Aſcendit à terra in cœlum, iterumque deſcendit in terram, & recipit vim ſuperiorum & inferiorum.

Sic habebis gloriam totius mundi; ideo fugiet à te omnis obſcuritas.

Hæc eſt totius fortitudinis, fortitudo fortis, quia vincet omnem rem ſubtilem, omnemque ſolidam penetrabit.

Sic mundus creatus eſt.

Hinc

Digitized by Google

Hinc erunt adaptationes mirabiles, quarum modus eſt hic.

Itaque vocatus ſum Hermes Triſmegiſtus, habens tres partes philoſophiæ totius mundi.

Completum eſt quod dixi de operatione Solis.

Digitized by Google

BIBLIOTHECAM HANC CHEMICAM componunt

Iohannis Aurelij Augurelli Chryſopœia utraque, Maior & Minor ſeu vellus aureum: cum editoris Carmine aureo.

Coſmopolitæ Novum Lumen Chemicum, duobus conſtans tractatibus de Mercurio ſcilicet & de Sulphure.

Anonymi Galli Enchiridion Phyſicæ reſtitutæ, & Arcanum Hermeticæ philoſophiæ opus.

Digitized by Google

IOANNIS AVRELII
AVGVRELLI
P. Ariminenſis
CHRYSOPOEIA,
ET
VELLVS AVREVM:
SEV
CHRYSOPOEIA MAIOR ET MINOR:
CVM
NATHANIS ALBINEI, D. M.
Carmine aureo.

Digitized by Google

Digitized by Google

IOANNIS AVRELII AVGVRELLI CHRYSOPOEIA AD LEONEM X. Pontificem Maximum.

AVriferam paruis animi pro viribus artem,
Quæſitam nobis, & longo tempore partam,
Vt rerum inuolucris tantarum euoluere moles
Se potuit, claro perhibentes carmine nuper
Luſimus, & Muſis hanc commendauimus almis;
Quod nulli ex omni numero fecere priores.
Cúmque operi autorem cuius ſub nomine tutu
Pergeret optarem, foret & res præſide digna
Ipſa ex ſe magno, variáque hinc mente tenerer
Cui merito cuncta hæc, & non ingrata dicarem:
Interea nobis tute velut æthere ab alto
Miſſus ades mundi feſſis ſuccurrere rebus,
Qui belli ſcelerúmque faces, incendia tanta
Extinguas, placidámque piis ſperare quietem
Des populis, ſolidámque per aurea ſecula pacem:
Cui ve etiam, ſi parua licet componere magnis,
Ad ſanctos hæc noſtra pedes ars aurea tendat:
Vt quo te fiedei ſacra nunc cœtus honore
Proſequitur cunctus hoc te veneretur, & omni
Ipſa tuum pro me cultu ſic numen adoret.
Hanc igitur, ſi non immenſa negocia prorſus
Impediunt, permitte precor ſe prodere tantum
Quo tibi, detracto veluti velamine virgo
Nobilis ingenuo vultum perfuſa rubore,

Digitized by Google

Occultum incipiat ſemel oſtentare decorem.
Hæc etenim prima quanquam ſe fronte legenti
Non adeò oſtendat, paulum tamen ipſa recluſis
Detecta arcanis mira & gratiſſima pandit.
Quam ſi fortè legens interdum nomina diuûm
Offendes quos vana olim coluiſſe vetuſtas
Dicitur, extemplò haud renuas, ſacra optima quanquam
Exerces, verámque fidem, cultámque tuêris.
Illa etenim tanquàm priſcis conſueta vocari
Vatibus enixè quos tunc imitabar adiui
Supplex, & paribus curis in vota vocaui.
Materies etiam ſolitum conquirere Solis
Et Lunæ auxilium, nec non Vulcania velle
Arma videbatur, quorum implorare fauorem
Fas erat: & mihi jam per te licuiſſe ſit id nunc
Conceſſum, & venia dignum peccaſſe fatenti.
Mox tamen hinc aliud quæſitum ad carmina numen,
Et precibus ſolum cunctis quandoque vocatum,
Fortè aderit, præſens fuerit ſi gratia cælo
Tanta mihi: magnum multo ſeu carmine Moſen:
Seu quem flagranti vectum ſuper æthera curru
Mirati videre patres, oculiſque ſequuti
Aëra per purum cæli diſcindier oras,
Aſtrorúmque globos intro aſpexere micantes:
Seu qui voce palàm porrectóque indice prodit
Veniſſe auxilio iam tùm mortalibus agnum
Ipſe canam, vatem quàmprimùm matris in aluo
Exultantem, & adhuc puerum ad deſerta ferentem
Antra pedes, puri mox & Iordanis ad vndam
Dignatum caput illius contingere limpha
Qui proprio antiquam nobis ſic ſanguine labem
Abluit, vt ſcelerum maculas abſterſerit omnes.

Nomine

Nomine cuius item tibi quondam & moribus aucto
Defuit quid vnquam fauor ac cœleſtis abundè
Gratia, qua tantum meritis conſcendere culmen
Poſſes, & iuſtas mundi regere vnus habenas:
Magnanimos æquans propria virtute Leones,
Pontificum decus egregium iam ſæpe repertos
Eſſe, nec Italiæ ſub iniquo tempore, & vſquam
Chriſticolis vllo prorſum in diſcrimine deeſſe.
Hæc ſed erunt mihi cùm dicendi facta poteſtas
Iam fuerit, dabitúrque loqui quæ juſſeris ipſe
Sancte pater, cuius nobis ſtant omnia nutu.
Interea certis hominum vis vlla-ne poſſit.
Indiciis aurum facere, & mutare metalla
Percipias primùm: dehinc quæ ſecreta laboret
Ars id perficere, & naturam æquare potenti
Ingenio inſpicias: demum quis rite ſequatur
Hinc modus aſſiduis doctiſque laboribus artem
Peruideas, & quò tandem experientia ducat.
Omnia quæ gnaro paſſim tibi certa patebunt,
Si quo hæc inter ſe nexu, quóve ordine conſtant
Ipſe acie qua cuncta ſoles diſcernere mentis
Inſpectans, paruum non dedignabere munus,
Quod tibi non parua offerri ſuper arte laboro.

LIBER PRIMVS.

HVmana experiens naturaq́; æmula virtus
Aurum num verè faceret, qua fideret arte,
Quíſve modus foret, eſt animus quærentibus vltro
Dicere: quáque palàm veſtigia nulla priorum

Apparent proferre pedem: vos numina greſſum
Dirigite eſt hominum quibus experientia cura.
Túque adeo in primis auro cui plurima tellus
Spargitur, & vaſto venas ſub corpore condit
Siderei ſucco plenas meliore metalli,
Phœbe ades, & tecum accelerans non paſſibus æquis
Alma ſoror grauis argento, cui ſæpe fatiſcit
Orbis iter ſummáque oſtentat brachia terra
Candoris grato ætherei fucata colore.
Tu quoque nec cœptis Cylleni audacibus vſquam
Defueris: tibi nam puro de fonte perennis
Riuulus argentum vulgo quod viuere dicunt,
Sufficit, & tantis præſtat primordia rebus.
Denique tu pater ignipotens quem feruida flammis
Antra iuuant, tentíſque expreſſa follibus aura,
Fornacéſque, incudéſque, & liquefacta caminis
Maſſa æris ducti, auríque, electríque, recocti
Inuictum exercent ſemper: tu maxime præſis
Artifici vatíque ſimul tua facta canenti.
Nil ſine te ſolers ars inchoat: eia age ſanctum
Coniugis vt tecum pergat deſcendere numen
Effice, quam penes eſt generandi plena poteſtas.
Hæc mihi ne curſu natura auertar, & vſquam
Declinem, oſtendes quot conſtent cuncta, quibúſque
Principiis, quáve hinc ineunda eſt ſemita, quantus
Sit modus vt certam capiant humórque calórque
Temperiem, cuius ſuaui perfuſa vigore
Omnia perpetuo fœtus in ſæcla propagant.
Tu molli è gremio ſurgens vxoris amatæ
Arte pari prorſus genitalem imitaberis ignem.
Per te ſublimi pendent in vaſe metalla:
Per te eadem triti ſpecie ſub pulueris imo

Fundo

Digitized by Google

Fundo hærent: eadem per te calefacta liqueſcunt.
Tu mihi, tu lentum ſolus pater alme calorem
Intendes, & cùm tempus dabit ipſe remittes.
Tu princeps operis tanti, tu carminis eſto
Principium: feruens dulcis mihi ſpiritus oris
Extet, eátque virûm per te Vulcane per ora.
Nec tu non faueas tantis æquiſſima votis
Priſci perpetuum ſæcli decus heroine,
Quam circum exultant laudata ad flumina Nymphæ
Minciades, Phœbíque chorus comitatur euntem,
Aut fouet Andino recubantem in gramine Manto
Læta triùm nodo neptem còmplexa ſororum.
Sic mihi jam gradibus creſcent incepta ſecundis:
Nec rerum ſeries illis aut copia deerit:
Et ſua ſcribendis accedet gratia rebus.
Immenſo primum cæli quodcunque ſub orbe
Seu ſimplex fertur corpus, ſeu corpore conſtat
Multiplici, tendit ſobolem proferre, diúque,
Quáque poteſt augere genus, ſpeciémque tueri.
Namque vbi materiem ſparſus comprehenderit ignis
Victor agit flammis donec conuertat in ignem:
Inficit humectátque liquor, nec deficit vſquam
Quin in ſe quicquid tetigit, ni maior ibidem
Vis obſtet, vertat, tenuéſque effundat in vndas:
Sic aër, ſic terra ſibi conferre laborat.
Vndique, ſic longo cuncta in ſe tempore transfert.
At quæ compoſitis conſtant, quæcunque feruntur
Viuere, de propriis vel ſemina ſtirpibus edunt,
Vt fœcunda Ceres, vt germen fertile Bacchi:
Vel ſibi conſimiles natos animantia gignunt,
Vt bellator equus, bos vt bene junctus aratro,
Vtq; hominum proles mira & cæleſtis origo.

Digitized by Google

Hæc inter variant quæ nec primordia rerum
Extant, quæq; frui vitali ſorte negantur,
Vt media quæcunque ſedent tellure metalla,
Quíque latent miro grati fulgore lapilli:
Nullo namque genus ſobolémve augere putantur
Semine, ſed cunctos æui torpere per annos.
Verùm hæc ipſa etiam ſecreto viuere quiuis
Sentiat, & vita diuino munere fungi:
Hæc & oriri eadem ſi contemplabitur, & ſic
Augeri ex ſeſe penitúſque increſcere cernet,
Vt mox è variis patefactis noſſe licebit.
Quod ſi non ſobolem educunt, non cætera vertunt
In ſemet, cauſa eſt quod multa ſpiritus illic
Materie abſtruſus vitam qui porrigit omnem
Explicat ægrè ex ſe vires, ni viuida promat
Has hominum virtus denſa ſub mole latentes.
Hoc etenim quicquid diffunditur vndique cæli,
Aëráque, & terras, & lati marmoris æquor
Intus agi referunt anima, qua viuere mundi
Cuncta putant, ipſúmque hac mundum ducere vitam.
Aſt anima quoniam nil non eſt corporis expers,
Mundus at & mundi partes quoque corpore conſtant,
Spiritus hæc inter medius fit, quem neque corpus
Aut animam dicas, ſed eum qui ſolus vtroque
Participans in idem ſimul hæc extrema reducat.
Hic igitur maria, ac terras, atque aëra, & ignem
Viuerèque, augeréque, atque in ſe cuncta referre
Semper auet, ſemper ſtirpes, animantia ſemper
Gignere, perpetuámque ſequi per ſæcula prolem.
Denique ſic etiam fuluo detentus in auro
Ipſe manum cupit artificis qui vincula ſoluat,
Et qui ſe propria reddat virtute potentem.

Digitized by Google

Quod ſiquis properans hunc artis viribus vnquam
Explicet, atque diu tepido poſt incoquat igni:
Continuò aſpiciet, viſu mirabile, vitam
Auro impertiri longo cum ſeminis vſu:
Nec deerit quin ex auro ſibi procreet aurum.
Quod cùm ita conſtiterit, durate & credite dictis
Intenti artifices, & res ſperate ſecundas.
Iam patet his vt non tantum ſub montibus aurum
Natura efficiat, ſed vt id quoque prodeat arte:
Quóque modo id fieri poſſit quandoque docebo.
Interea ne quid nobis quærentibus obſtet
Quo minus his adhibere fidem ſit fortè neceſſe,
Quæ contra ſoleant dici nunc omnia ſoluam:
Mox eadem validis grata experientia ſignis
Impetet, & grauium ſententia priſca virorum
Delebit, referens quæ jam videre parentes
Ipſi oculis, manibúſque ſimul tetigere beati:
Atque hinc incipiens cuncta hæc ex ordine pandam.
Nil mirandum æquè quàm ſi quod longa peregit
Annorum ſeries genitali ſemine cœptum,
Audeat illud idem momento protinus hora
Ars facere, ac proprio naturam vincere curſu,
Quem tenuit tanto in ſpatio per grandia terræ
Viſcera, ſumma eadem ſeruans veſtigia ab ima
Sede, per anfractus totos, ac cæca per antra.
Nec minus his mirum ſiquis primordia poſſit
Scire quibus conſtet puri genus omne metalli:
Atque ea componens, aurum dum conficit arte,
Menſura exequet, necnon & pondere libret.
Metitur quibus hæc natura, & ponderat vnis.
Quid locus? an quiſquam poterit fornace calorem
Æquare exiguis qui circumducta caminis

Nunc

Nunc loca terrarum perfertur, nunc petit altam
Tellurem, mox & supráque infráque refertur
Vnus, & inſerto diſtendit cuncta tepore?
Quis potis eſt vnquam tanta omniparentis apiſci
Munera naturæ? quæ vis mortalibus vnquam
Tanta fuit? non ipſi etiam qui numina cælo
Dejicere in terras conati, vellere ab imis
Iam potuere ſuis montes radicibus altos,
Inuita auderent ſacra in penetralia terræ
Tendere, ſcrutaríque piæ ſecreta parentis.
Adde quòd in varias mutari corpora formas
Natura haud patitur: neque enim velocis equi bos
Induerit ſpeciem piger, aut Parnaſia laurus
In ſe Chaoniam poterit conuertere quercum:
Nec magis æs puro ſe commutauerit auro
Quàm ſi quodque etiam queat à quocunque creari.
Hæc ſunt quæ cælo miſſam diuinitus artem
Conantur fruſtra indiciis tenuare puſillis.
At neque ſcire opus eſt, quanquam hæc ſit noſcere pulchrum,
Quæ quibus extiterint gignendis vltima rebus
Principia, aut quali fuerint ea lance recepta
In numerum & pondus: neque enim ſi farrea tractes
Semina conſtituant quæ far primordia quæras,
Quáve ea conueniant menſura & pondere farri:
Farra ſed ipſa putri mandabis condita terræ, &
Virtutem latitantem intus, ſeſeque mouentem
Irritans tadtum, naturæ cætera linques.
Nec longinqua adeo ſpatioſi temporis ætas
Conuenit huic operi, vires quod promit ab auro,
Ac non principiis è primis conficit aurum.
Quid ſi nobilius quoddam quod præſtet & ipſi

Auro contendant proprio molimine ſummi
Perficere artifices, aptè cui nomen elixir
Experti fecere Arabes, veríque dedere
Indicium id quoniam in melius quodcunque metallum
Ducit, & infectum mira depurat ab arte?
Sic neque ſpectandus nobis locus ille, colórque,
Quo calet incluſum ſemen genitale metalli,
Quiq; diu fertur ſpecubus tellure ſub alta:
Aſt alio prorſum ducendi tramite greſſus
Naturæ pariter ſeceſſus inter & artis,
Quà ſimul ad metam proſpectans vtraque ducit.
Denique nec ſpeciem verti tunc arte putaris
Ære vel argento duci ſi videris aurum:
Sed primum hoc priuo fieri ex ære atque argento
Aurum credideris: veluti ſi farris in agro
Infelix lolium & ſteriles naſcantur auenæ:
Aut ſi fortè boum videas per viſcera toto
Stridere apes vtero & ruptis efferuere coſtis:
Aut vt plura ſinu molli ſimul oua puellæ
Rite fouent, multus tenero ſub pectore bombyx
Palpitat & lecta nutritus fronde virentis
Dehinc mori, tenuis texto ſe velleris orbe
Implicat, ac tandem pedibus munitus & alis
Papilio de verme pedes volitánſque recedit.
Quid ſi cuncta etiam ſint vni ſubdita formæ
Quæ ſpecie vulgo perhibent differre metalla,
E quibus extiterit quodcunque impurius, atque
Sordibus infectum terreſtribus, exuet omnem
Arte luem citius, purúmque niteſcet in aurum?
Atq; ideo haud neſcire opus eſt quibus abdita terris,
Et quibus è cauſis ſunt, & quot ſorte metalla
Quæ variè primo fuerint diſtincta ſub ortu.

Sed

Sed quis in arcanos terræ deſcendat hiatus?
Quiſve referre pedem poßit loca tetra remenſus?
Veridicóve queat fari quæ viderit ore?
Vos Muſæ quas noſſe decens & dicere par eſt
Omnia, vos diuæ nulli memorata priorum
Dicite : ſic vobis ipſe aurea vaſa ſacerdos
Prima feram : æternùm ſic aurea carmina durent.
Lynceus, vt fama eſt, viſu prælatus acuto
Omnibus, è ſummo Siculi qui culmine montis
Pœnorum in portus oculo contendere poſſet.
Et numerare etiam verſantes littore puppes:
Hic ſimul oppoſitas moles, ſimul edita ſaxa,
Inſerta montes acie penetrabat ad imos,
Altáque ſecreta ſpectabat viſcera terræ,
Aëra per purum veluti vitreáſve per vndas
Aut liquida quondam cryſtallo miſſa videmus
Spectra quibus rerum nobis reſpondet imago.
O quoties patrij reſidens ſub rupe Pachyni
Trinacriámque omnem ſupra ſpeculatus & infra
Æthnæi cauſas ignis motúſque videbat!
Qui ſimul ac tanta vi ſe procul omnia ſenſit
Cernere, non vltra cunctandi certus, & altè
Prouidus externas animum conuertit ad oras.
Ergo ratem certa plenus ſpe magna videndi
Conſcendit, pelagíque deos in vota ſalutat.
Sicanio verùm portu vix ſoluerat, ecce
Cùm fera tempeſtas cæliſque maríſque legentem
Graiorum ob portus Epiri vertit ad vrbes.
Hanc Arethuſa illi Nymphas hortata marinas
Immiſit, Nymphíſque etiam adnitentibus ipſis,
Et totum ex imo paßim miſcentibus æquor:
Namque illas metus in thalamis ne fortè videri
Æquo-

Æquoreis poſſent inuaſerat æquus, & omnis
Tum chorus obſcura ſeptum caligine cælum
Texerat, ac noctem nautis obduxerat atram.
Hinc ille aërij properans it proxima Pindi
Culmina ſpectatum: nec longum tempus & omnes
Interius Rhodopes, Hemi, Tomaríque cauernas
Fontibus irrigui centum procul inde videbat,
Oráque cernebat terræ in penetralia centum.
Quin Pindo exoriens aderat Achelous ab ipſis
Sedibus ante oculos, & ab imo viſcere Lynceo
Altera qui longo retinet taurina receſſu
Cornua, ſéque altè exporgens immenſa per antra
Occulit Herculeæ metuentem verbera clauæ.
Ille etiam lento præcelſa Ceraunia paſſu
Circuit, & viſu ſimul interiora petiuit
Omnia: mox Graiæ variis in montibus ora
Conſedit, penitúſque cauis rimatus inhæſit
Obtutu ſpecubus, mirandáque plurima primus
Vidit, & hæc eadem nobis memoranda reliquit:
Quæ dum aliis ad nos olim delata viciſſim
Prodimus ante omnes hæc intro prorſus ab illis
Spectari cupimus quibus alto in pectore Pallas
Inſidet, atque illic ſcitu pulcherrimà verſat.
Principio locus & ſedes decreta metallis
Gignendis terræ eſt imum atque immobile viſcus,
Marmoreæ in morem pateræ ſub montibus altis
Exciſum, velutíque cauo ſub fornice clauſum:
Quò ſolis radij penetrant, crebríque feruntur
Siderei innumeris etiam fulgoribus ignes.
Collectúmque coquunt humorem, ac jugibus inde
Saxa per & rimas loca cuncta vaporibus explent.
Aſt vbi continuumpaſſus vapor ille calorem

Conſi

Conſedit, nec jam ſecreta per antra volutus
Amplius, immenſos poſt tandem induruit annos,
Hæret in expletis venis informe metallum.
Namque liquor partes terræ diſperſus in omnes,
Et tenuis mixtus tenui, lentóque calore
Compoſitus, quondam fugiens & pinguis & vnctus
Exiit è vaſti fundo crateris, ab imo
Sulphura vbi argento feruent immixta perenni,
Argento fluere inſigni, vitámque per æuum
Ducere: queis primis gignuntur multa duobus.
Hoc matris, patris illud enim vim continet: huius
Suſcipere, illius pars eſt præbere calorem.
Hinc fului ſpecies auri pulcherrima fulget,
Hinc nitet argenti candor, rubet ærea vena,
Ferrea nigreſcit ſub apertum, plumbea pallet,
Albicat at ſtanni facies, imitata colorem
Argenti, pondúſque ferens, ni ſtrideret, æquum.
In primis igitur cupidis mortalibus aurum
Quæritur ingentes inter varióſque labores,
Pérque laborantũ manifeſta pericula vitæ.
Namque ferunt Indos, regio quæ vergit in Arcton,
Tendere furatum cumulos, quos egerit auri
Formicarum ingens manus: at non ſegniter illas
Exire, ac contra ſtare, & fugientia paßim
Vnguibus & roſtris lacerare & figere terga,
Aufugiat quamvis celeri gens illa camelo.
Nec minus aut ſcrobibus curæ, vaſtíſve ruinis
Heſperij impendunt, ſi quando è montibus aurum
Eruerint: neque enim nunc quæ ramenta ferantur
Fulua Tago expediam: ſed quæ maioribus illi
Suſtineant ſubiecta laboribus atque periclis
Innumeris, & quæ vincant opera ipſa gigantum.

Nam

Nam ſteriles magno primum conamine montes
Excindunt, penitúſque petunt qua nulla dabatur
Semita per cuneos accenſis viſcera lychnis.
Atque imas nulla Phœbi ſub luce cauernas
Noctes atque dies penetrant, omníque receſſu
Explorant aditus: humeríſque exciſa viciſſim
Exportant tradúntque aliis longo ordine primi
Per tenebras: donec lucem qui percipit vnus
Egerat extrema pondus ceruice receptum.
Aſt illos pradura ſilex ſi fortè moretur,
Qualis jam Pœno rupes ſeſe obtulit hoſti,
Dum ferus aërias in nos tranſcenderet Alpes,
Hæc igni excoquitur tunc, & mollitur aceto:
Voluitur ac picea circum caligine fumus,
Et miſeris latitans compreſſo ſpiritus ore
Obſtruitur, vitámque opera ſub faſce relinquunt.
Atq; ideo cadunt ingenti pondere ferri,
Et vacuos ſumma reſerant telluris hiatus,
Qua vapor incluſus cuneis exhalet apertis.
Nec mora, nec requies quin multo fornice montem
Suſtineant totum: cùm jam majore peracta
Parte operis cadunt extrema fornicis arcus,
Et rimæ ſignum præbent, quam peruigil vnus
Aërio montis reſidens in culmine ſentit.
Hic ictu, aut clara reuocari voce repente
Cum famulis jubet artifices, ac deuolat ipſe:
Protinus ingenti ſtrepitu, longóque fragore
Mons cadit, humana nequeat qui mente referri
Conceptus, quantúmque obtuſas occupet aures,
Aut incredibili quàm compleat omnia flatu.
Illi naturæ gaudent ſpectare ruinam
Victores: neque adhuc illinc educitur aurum,

Nec ſciuere etiam tum cum fodêre, vel ante
Eſſe: ſed vna illos ad tanta pericula duxit
Spes inuicta omnes per caſus, pérque labores.
Sed quid in his tantum morer? aut quæ mira ſuperſunt
Prætercam, nihilo cùm ſint his fortè minora?
Eſt deinceps aliud feſſis ſtudiúmque labóſque,
Quo tantam expurgent immiſſo fonte ruinam.
Iamque igitur ſummo præcelſi è vertice montis:
Qui reliquos longè ſuperet, centeſimus etſi
Separet hunc lapis, huc immiſſa canalibus ampla
Flumina deducunt tanto currentia tractu
Deſertas inter valles, pérque inuia ſaxa,
Rupibus excîſis, trabibúſque inſerta cauatis.
Ergo omnis vario concurſu protinus vnda
In mare colligitur vaſtum: quo deinde recluſo
Erumpit tanta vi torrens omnia ſecum
Vt trahat, ac latum terræ prouoluat in æquor.
Excipitur tendens variis hic deníque foſſis,
Quas illi paſſimq́ cauant, ſternúntque gradatim.
Eſt vlex, aſpérque frutex, rorisq́ marini
Perſimilis, retinet crebris qui ſtirpibus aurum:
Propterea includunt tabulis latera omnia, & ipſis
Altè ſuſpenſis ita, per prærupta canali
In pelagus tendunt vda è tellure lacunæ:
Quod ſupereſt ramis innectitur vlicis aurum.
Nec labor ille etiam tenuis cùm flumina tentant,
Et grauibus dites cribris agitantur arenæ:
Aut operoſum æquè quicquam quis proferat vt cùm
Effoſſis altè puteis, quæcunque latenti
Eruerint penitus fundo tundúntque, lauántque,
Vrúntque, in tenuémque molunt diducta farinam?
Hi quo-

Digitized by Google

Hi quoque jam fuerant Italis quandoque labores
Flumina per, puteóſve etiam, montíſve ruinas,
Itala dum patuit priſcis exercita tellus:
Cui poſt quippe pia lege interdicta pepercit
Auri ſacra fames: neque enim exhaurire metalla
Italiæ parca & prudens eſt paſſa vetuſtas.
Nec foret hac etiam regio fœcundior vlla,
Quæve magis flueret venis nunc jugiter auri,
Ipſa diu cùm tot fuerit non hauſta per annos,
Si non mortales inter diſcordia, ſi non
Mars eat hos inter vexans immania corda:
Sed contra ditare orbem ſi regibus vna
Cura ſit, & populis ditato fungier orbe.
Pacis opus, qua cuncta vigent inuenta per artes
Ingenuis aptas animis: quas inter haberi
Non imo dignata loco fortaſſe putanda eſt
Ipſa hæc quæ grauidæ ſcrutatur viſcera terræ,
Diues vbi pateat latebris auraria cæcis.
Hac etenim reliquis pretioſius arte metallum
Eruitur, meritóque id cunctis nomine præſtat:
Seu color inſpicitur gratus quo ſidera fulgent:
Seu lentus faciliſq; tenor quo cedit in omnes
Partes: ſeu pondus rerum ſuperabile nulli
Penditur: aut vni quoniam nil deperit auro
Igne: velut ſolum conſumit nulla vetuſtas:
Ac neque rubigo aut ærugo conficit vlla.
Cuncta adeò firmis illic compagibus hærent,
Sulphur vbi ardoris poſita pinguedine cauſam
Perdidit, & fluidi quo non velut antè vaporet,
At longo interea decoctum tempore pura
Munditie & clara perfuſum luce niteſcit:
Atque ita temperiem ſummam radicis & humor

Et calor exæquant illi, pariterque colorem
Perſpicuumque ferunt. Argento nec minus ipſi
Viuo etiam terræ partes miſcentur in omnes
Prorſus aquæ partes nullo diſcrimine juncta.
Hinc calor argenti nec non & ſulphuris vna
Perſpicua inter ſe denſat corpuſcula paruo
Multa loco, ſimul vnde color pondúſque reſultat,
Et longo conſtans illorum tempore nexus.
His è principiis poteris dignóſcere certo
Ordine quo diſtent inter ſe quæque metalla.
Sulphura ſi fuerint lutulenta, argentáque viua
Principio, inficient pariter quodcunque ſub ipſis
Gignetur, magis atque magis quo non calor æquus
Concoquet, aut juſto quo jam maiórve minórve
Durarit perſtans multos coctura per annos.
Hinc variæ rerum formæ quæ nomine quondam,
Quòd ſint ſæpe ſimul, Graio dixere metalla:
Singula ſeu propriam ſpeciem ſortita feruntur,
Et diuerſa aliis adeò diſtinctáque perſtent:
Seu cunctis vnum naturæ ſemen inhæret,
Et genere hæc vno ſeſe ſpeciéque tuentur,
Nec diſtant alio niſi quòd felicius illud
Exiit, hoc miſerè ſecum ſordentia traxit
Principia, atque eadem conſtans non exuit vnquam:
Vtraque cùm menti ſedeat ſententia ſummis
Patronis, neque adhuc litem diſſoluere judex
Quiuerit incaſſum conatus, proxima veris
Intuitus neque adhuc: tantum hic natura receſſit,
Abdidit & grauium ſeſe in penetralia rerum.
Hactenus obiectis tanta rationibus arti
Reſponſum: læto nunc experientia vultu
Prodeat erroris expers, & neſcia falli.

Hanc

Hanc quoque ſeruitum perhibent veniſſe Prometheo
Poſt famulas quas ille polo deduxerat artes,
Atque diu illum operâ, famulantis gnauiter vſum:
Verùm vbi conſenuit tantum prudentibus illam
Ipſe viris fertur moriens liquiſſe volentem.
Hos itaque hæc certo docuit facilíque periclo
Nonnulla inter ſe immutari ex arte metalla:
Nec tantùm hæc, verùm fieri quandoque per artem
Verè aurum argentúmve aliis exemtile rebus.
Eſt lapis effoſſus Syria pictoribus auri
Pigmentum vero quod & ipſi nomine dicunt:
Frangitur attritus ſpecularis more lapilli,
In ſumma oſtentans auri tellure colorem.
Hunc tu purgatum doctè prius excoque multo
Igne per anfractus longos qui ducitur vſque
Quo redeat flammis in ſe voluentibus idem.
Igne olim hoc Caij ſolertia principis aurum
Fecerat, obryzon ſapiens cui Græcia nomen
Præbuit è rerum inſerta virtute receptum:
Seu multo quoniam purgatum redditur igni:
Seu nulla quoniam maculatum ſorde renidet:
Nec pigmentum auri fuit amplius ipſe, ſed aurum
Qui lapis ante auri tantum ſimulauerat auram.
At ne fortè nimis videamur priſca referre,
Carmine perpetuo nobis propiora canamus.
Increſcunt hæréntque cadis ſimul vndique cruſtæ,
Alba quibus longo ſenuerunt tempore vina:
Has meus Euganeæ gentis ſchola tum decus imo
Accipit eraſas fundo coſtiſque vetuſti
Vaſis, & includit purgato fictilis olla
In medio, atque luto teſtam circumlinit omnem,
Obturatque illi rimas, atque obſtruit ora:

 Hanc

Digitized by Google

Hanc deinde ardenti jubet in fornace diurno
Nocturnoque calore coqui, qua vitrea feruet
Maſſa datura olim varias liquefacta figuras.
Verùm vbi jam ſatis eſt ea viſa caloribus vſta
Perpetuis, illam demit frangítque repente,
Moris vt eſt, ſpectátque ſimul num protinus albet:
Et teritur veteris jam fex decocta Lyæi.
Interea ſed enim, cunctis mirabile viſu,
Scintillæ, conſperſa polo velut aurea ſigna,
Innumeræ argenti miro in candore videntur.
Sed quid in alterius viſis moror, inque relatu:
Atque aliena premens nunc per veſtigia tendo?
Vidi ego qui tenues argenti ritè tabellas
Spargeret, & lateris contriti puluerem, & vnà
Huic virides æris ſquamas, niueáſque peruſti
Contundi micas ſalis injungíque juberet,
Puluereóſque aliis grumos è rebus acernans
Quas vetat & ratio necnon ars ipſa referri,
Hæc ne ſordentis vulgi vileſcat in vſus,
Illa vt non vlli quæ ſunt celanda reuelet:
Mox ita compoſitis anguſta in pyxide lamnis
Subijcere incluſas arctè ſub fornice flammas,
Quales crediderim torrere ad Tartara fontes,
Aut vbi ſulphureis diros premit Æthna ſub antris.
At poſtquam ardenti fuerant hæc cuncta camino
Toſta dies noctéſque nouem, tum demere maſſam
Feruentem, déque ignis adhuc feruore rubentem
Abluere algentis rorantis aſpergine lymphæ:
Quam ſimul in partes lima diduxerat acri
Exiguas phiala ſecreta in parte locabat
Artificis mirè ingenium: nam deſuper vndam
Fundebat, quæ mox argento excerneret aurum.

Tam

Yum viridem ſenſim in laticem liquere videri
Argenti vis illa prius compacta, ſed imum
Vas auri ſejuncta grauis ramenta petebant:
Tantus aquæ vigor eſt, tanta illo in puluere virtus.
Nec fortè apparet alibi concordia rerum
Clarius, vt nectat quæ vix jungenda videntur
Si quis particulas commixti pulueris omnes
Computet, & varios illarum exiſtimet vſus,
Quæ tamen hoc vnum concordi ex arte tulerunt.
Nec minus vt rebus proprias diſcordia vires
Auferat, vt molli tenuari dura liquore
Viderit, atque breuis conſumi protinus hora
Momento, & tenues effundi prorſus in vndas.
Lympharum verò ſpecies haud traditur vna:
Namque aliæ quæcunque hominum tellure metalla
Erutáque & durata manu ſi tangere crebris
Contingat guttis eadem, mirabile viſu,
Aut minuunt in fruſta, aut in tenuem ocyus vndam.
Diſpergunt, liquidóque docent aſſueſcere fluctu.
Sed tamen vnum adeò vis hæc non inficit aurum:
Nam perſtat ſimul incolume, & ſimul omnibus illinc
Sordibus ablutum confeſtim purius exit.
Eſt etiam limphæ illius, ſi credere dignum eſt,
Mira quidem, & nobis non immemoranda poteſtas,
Quæ quodcunque ſemel purum & ſine labe metallum
Contigit argenti tremula ſub imagine viui
Cogit in alterius ſpeciem formámque reſolui.
Quid quæ de veteri guttatim ſtillat Iaccho
Deinde fimo incoquitur putri lentóque calore,
Donec in ætherei ſplendoris verſa colorem
Accipit è ſummo cæleſtum corpore nomen?
Hæc quoque dura ferunt certo molleſcere ductu

Corpora quæ Phœbi vel quæ dignata Dianæ
Nomine mortales rebus præponere cunctis
Inſtituêre, quibus pretij menſura pateret.
Nec tamen hæc quamvis ita ſint immune putabis
Eſſe aurum certo quin ex humore fatiſcat:
Acris aqua hoc etiam dira violentia rodit,
Et terit, & liquidas tenuatum vertit in vndas.
Verùm hæc exiguam lucem tibi recta ſequenti
Prætulerint, veri quæ cernere culmina poſſis.
Quo te diſcutiens tenebras induſtria ducit.
Sunt alia ex aliis quærenda fontibus vnda,
Iam quibus ex ſeſe nuda vi leniter aurum
Humeſcat, nullo alterius veniente liquoris
Auxilio exterius, propria ſoluatur in vnda.
Hoc agite, hinc vobis ſummam perquirite laudem
Diuini artifices: hæc namque potentia cælo
Cæleſtis deſcendit aqua, quæ cuncta tuentur
Robore ſe proprio, nec non producere fœtus
Ipſa ſibi ſimiles, & in æuum extendere poſſunt.
Progeniem multos fragilem durare per annos.
Nonne vides quanto ſecum natura tenore
Conſonet? vtq; modum generandi comprobet vnum
Semper, & vnius vi nitens ſeminis, vni
Seruiat vna operi, quod & vnum nacta quieſcat?
Nec Bacchi ſi tentet opus Cerealia miſcet
Semina, nec Cereris ſi frumentaria quærat
Pinguia Cecropiæ tractat plantaria diuæ.
Hordea cui cordi, demum ſerit hordea, ne tu
Nunc aliunde pares auri primordia: in auro
Semina ſunt auri, quamuis abſtruſa recedant
Longius, & multo nobis quærenda labore.
Nec maris immenſi reputes, aut nubis aquoſæ

Vel li-

Digitized by Google

Vel liquidi fontis ſimilem quam quærere lympham
Inſtituis: neque enim, quod tu obſeruare memento,
Inficit illa, liquatve aliquid cùm ſpargitur, aut id
Humectat propius cui venerit: arida namque
Pulueris hac extra in ſpeciem ſe prodit, at imis
Vuida contuſi liquet in penetralibus auri.
His olim veteres intenti gnauiter vndis
In portum rexere ratem felicibus auris.
Ignaróſque viæ mediis in fluctibus inter
Obſtantes ſcopulos fruſtra liquere natantes.
Hinc multa expertum, necnon & multa docentem,
Inſula diuino Balearis munere miſit
Alma virum, cuius miro velamine tectus
Ipſe liquor quo cuncta madent iam credere multos
Impulit vt Bacchi candens & limpidus humor
Principia ablueret ſecreta protinus artis,
At non ille quidem ſentit quæ dicere prima
Eſt facie viſus: neque tunc ſtillantia vina
Miſcebat, cùm jam præſtanti lentus in vrbe
Inſubrum ternos reſidens feliciter annos
Fecit inexhauſtum pondus prædiuitis auri:
Ac ſociis, quos ipſe ſibi conjunxerat, æquus
Diuiſit tenuem diuini pulueris offam,
Cujus in immenſum quota pars traduceret aurum
Iampridem quæcunque forent infecta metalla.
Hinc quoque cultus Arabs vitreo de fonte liquorem
Deſertas inter valles prærupt áque purum
Saxa ſuper ducit, nemorúmque occultat in vmbra
Altorum, denſis paſſim quæ vepribus horrent:
Aſt alias tamen hic venas oſtentat apertè,
Vber vbi emanat ſemper nec inutilis humor:
Et te dum variis immenſa per auia rebus

b 4 Dui-

Detinet intentum, felices præterit vndas
Quas manibus quondam puris haurire ſolebat
Ipſe: nec admiſcens aliud longúmque diúque
Compoſitas parua leuiter fornace coquebat:
Vnde opera arcana naturæ occulta recluſit
Sæpius, & grates diis immortalibus egit.
Sic alij quos experiendo maxima rerum
Viſere jam decuit ſummo quæſita labore,
Anguſtum per iter recto de tramite nunquam
Qua prius ingreſſi declinauere: nec antè
Deſinere optarunt, licuit quàm tangere lætis
Tandem exoptatum longo poſt tempore finem.
Hoc opus, hanc primùm tantam mortalibus artem
Interpres rerum oſtendit ſanctiſſimus Hermes:
Nec latuit tanto duxit quos munere dignos,
Edoctos ſed iam docuit, penitúſque remotos
Rebus ab his tanquam non dignos terruit omnes,
Ne peterent quæ non vnquam contingere poſſent:
Iámque probos tandem accendens vt quærere vellent
Quæ ſciret, veróque ipſius deprehenderat vſu,
Admonuit paucis contentum pergere doctum
Artificem, tanquam naturæ ritè ſequentem
Certa ſolo preſſis ſtabili veſtigia ſignis.
Quinetiam humano docuit de corpore pelli
Hac omnes valida morbos facilique medela,
Seruaríque diu nitido cum flore juuentam,
Et ſenium placidos produci grande per annos.
Nec ſanctam violare fidem, nec fallere quenquam
Ille potens ſacri patitur medicaminis vſus.
Hoc ſed qui poterit diis aſpirantibus vti,
Et præſtare etiam quoties defecerit, ille
Plurima contemnens, & ſeruantiſſimus æqui

Hinc

Digitized by Google

Hinc erit & frugi, curáſque eludet inanes:
Et dites ſupra gradiens ditiſſimus omnes,
Pauperiem ſimulabit ouans, ac ſæpe benignus
Proderit, & miſeris latitans ſuccurret egenis:
Innocuúſque aliis ſibimet gaudebit adeſſe:
Et facilem ducet momenta per omnia vitam.

LIBER SECVNDVS.

HActenus auriferam ſecreta Palladis artem
Inuentam humana quondam virtute coëgit
Credere nunc ratio, nunc experientia ſuaſit.
Iámque ea quid poßit, quò prudens tendere pergat
Hinc canere incipiam: dextro modò numine Phœbi
Difficiles adeò factu dictúque per artes
Ingrediar, verbis addens & rebus honorem.
Túque ades ô cultum Muſis & Apolline pectus
Ante alios olim cunctos diuine poëta:
Quo duce ſecretum per iter procedere tantum
Ipſe queam, vt propius Pimplei culmina cernens
Alta jugi ne quò interea per deuia ducar.
Illuc namque animus certa ſpe ductus anhelat,
Et fidit gradibus creſcentis ſcandere famæ,
Nulla æui quam longa queat delere vetuſtas.
In primis niueo ſparſus candore lapillus
Quæritur, aut longo contritus tempore puluis
E niueo in liquidum verſus candore ruborem.
Illius infecto tenuis pars mixta metallo
Inſerit argenti ſubito, mirabile, pondus.
Et ſpeciem, vel ſi argento ſit proxima viuo
Dedocet hoc fungi liquenti immobile vita:

Digitized by Google

At ruber ipſo etiam puluis pretioſior auro
Quodcunque ex illis primum calefeceris igni,
Vertet in immenſum pondus tibi protinus auri.
Atque ideò artifici maius nihil eſſe putato
Quam quibus è primis opus id componere poſſit
Noſcere, quave prius capiat, circúmque laboret:
Mox vt natura ſe tum præbere miniſtrum
Sentiat, exemptum latebris cùm nobile ſemen
Proferet in lucem ſolers, iterúmque tenebris
Reddet, & occulta ſeruatum pyxide claudet:
Cúmque alimenta putri ſenſim dabit humida maſſa,
Agricola vt quondam telluri ſemine iacto
Spargit rore leui tantum ſitientia culta:
Nec minus interea tepidum cùm ſuggeret ignem,
Et genitalem intus vim vi ſubeunte fouebit:
Vt calor interius ſolet exteriore iuuari,
Ac ſtomacho prætenta manus præſtare vigorem
Vt valet, vtq; ægri vires releuare caducas
Appoſita exterius poſſunt fomenta medentum.
Nec varias ſpecie res admiſcebit, & vni
Quodcunque obſtiterit junctum procul inde mouebit.
O tardas adeò mentes, aſſuetáque falli
Artificum vario rerum per inania ductu
Pectora! cum duris quid mollia vina metallis?
Apta epulis, atque apta bibi ſuauiſſima vina?
Quid leuis humano miſſus de corpore ſanguis?
Quid lapſi è roſea flaui ceruice capilli?
Oua quid? & lecta ſummis in montibus herba
Conueniunt imis foſſo ſub montibus auro?
Hic tamen expreſſam prælis torquentibus vuam.
Accipit, & phiala poſtrema in parte reponit,
Cuius in extremo roſtrum connectitur ore.

Digitized by Google

Hanc ſuper ignitos cineres candente camino,
Aut ſuper vndoſum laticem feruentis aëni
Collocat: ac tenuis fertur vapor intus, & hærens
Alta petit, leuiúſque liquens it fuſus in vndas,
Ardentémque vocant lympham, vitæq́; liquorem
Vitrea quem raris effundit fiſtula guttis.
Hic ergo vt multis vicibus ſtillauerit, vna
Collectus varios tandem ſeruatur in vſus:
Præcipuè verò modico lenteſcat vt igne,
Siue fimo incoctus nulla non arte tepenti.
Fingitur oblongo vitreum vas ductile collo,
Bina vnde, exiles velut anſæ, brachia pendent
Concaua, quæ ventrem vaſis flectuntur ad imum.
Hic igitur liquor incluſus cùm ſumma per ora
Fertur, continuò binas inclinat in aures:
Ingreditur, repetítque iterum quas liquerat imo
Fundo feruentes lymphas, iterúmque refertur
Ad ſupera, atque leuis nuſquámve quietus eandem
Itq́; redítque viam toties, & mobilis idem
Ipſe in ſe ſua per veſtigia confluit humor:
Donec paulatim niveam denſetur in offam.
Tenuibus hæc tandem lamnis componitur auri,
Et coquitur lento forſan longóque calore.
Verùm hoc ne an ne alio quouis ea deniquepacto
Commiſcent (namque hoc haud eſt exquirere noſtrum)
Incaſſum cuncta exercent, fruſtráque laborant:
Nam ſpecie diuerſa ſimul dum jungere curant,
Altera vt impediant primo mox altera motu,
Efficiunt vllo ne poßint tempore quicquam
Edere quod per ſe naturâ conſtet & vnum.
Namque ita principio ſtatuas cuncta eſſe ſub vna
Re, quibus hic opus eſt, nihil vt quæſiueris extra:

Digitized by Google

Præcipue humorem, qui ſeſe jugis abundè
Sufficit atque intus ſeruat, dum prodeat illud
Quod cupis, & gigni tanto conamine certas.
Quinetiam duplicem ſcito vim intrinſecus eſſe,
Et quæ ſemper agat, & quæ patiatur, vt una
Fœmina máſque agitent: veluti cùm pullus in ouo
Creſcit agente quidem hoc, atque hac patiente viciſſim,
Exterius tantùm miti atque fouente calore
Adjutus: neque tu quid conuenientius vllum
Exemplo hoc credas, neque quod me judice ſemper
Acrius inſpectes, atque ad quod cuncta reducas.
Aſt alius purè varias de ſanguine partes
Elicit, atque adeò ductas elementa vocare
Inſtituit, tanquam poſſint ea forte videri
Simplicia aut tangi manibus, ſecreta vel vſquam
Eſſe vel includi quoquam: quin protinus omne
Vas penetrent duro quamuis adamante peractum
Id fueris: ſimplex neque enim conſiſtere corpus
Parte poteſt orbis vaſti violenter in vlla,
Sed propria tantum gaudens in ſede quieſcit.
Sic ſæpe ex aliis rebus, ſic ſæpe ſeorſum
Quatuor è tonſis ponunt elementa capillis.
At non ſic natura potens hæc ſegregat vnquam:
Sed miſcet potius ſimul, & confundit eadem,
Frigida commutans calidis, humentia ſiccis:
Atque ita corrumpit ſolidum, nec diuidit vllas
In partes, ſeruans genitalem ſeminis illi
Vim qua corrupto corpus de corpore gignat:
Namque ex quo quicquam genitum eſt, id putruit ante.
Quid, qui conatur quæſita longius herba
Inualido aufugiens argentum ſiſtere ſucco,
Idq́; gelat durátque ſimul, ſed figere nulla

Arte

Arte poteſt ictu quo molli ducere poſſit?
At non quod ſolidum faciat vel ductile tantum
Quærendum eſt, ſed quod videatur poſſe priorem
Auferre, atque illi defecto inducere formam
Mox aliam, & puri ſpeciem donare metalli.
Sulphura quid memorem longo deterſa labore?
Nitráque, purgatóſque ſales, toſtáſque Lyæi
Longæui feces, vel quæ atramenta calenti
Accenſa effundunt guttas è vaſe rubentes?
Hinc ſoluunt, iterántque vices, ac ſæpe reſoluunt:
Deinde lauant, iterúmque, terunt, mox figere tentant,
In calcem vertunt etiam, miſſóque vapore
In ſublime ferunt tenuati corporis auram.
Compoſitos varia videas hinc lege caminos
Innumeros, totidémque luto lita vitrea vaſa.
Quæq́ ſibi vertit faber argentarius vſu,
Sordidiúſque aliæ quicquid fabrilibus artes
Exercent curis noſtri arripuere, ſuíſque
Inſani aſciuere laboribus: atque ita ſemper
Sulphur olent, ſemper faciem fuligine tincti
Horrendas atra ſimulant ab imagine laruas.
Nec miſeram magis affirmes veraciter vllam
Artem aliam quam quæ externis Alchemia verbis
Dicitur, obſcuríſque tegens ambagibus errat
Auia per, miſeróſque trahit per iniqua ſequentes,
Ac tandem ejectos in cæca barathra relinquit.
Vt videas quandoque bonum ſua prædia ciuem
Vendentem, patriáſque domos, mercéſque repoſtas,
Fornaces inter verſari, ac follibus auram
Captare, in tenuemque, nefas, conuertere fumum
Rem, dubias dum quærit opes inſanus, auitam.
Difficilem interea conjux mæſtiſſima vitam

Protrahit, illachrymant nati, ſit ſordidus ipſe
E luto, ludúſque patens & fabula vulgi.
Quare agite, exemptam tenebris hanc cernite lucem
Mortales, cacíſque viis auertite greſſum,
Ac prohibete nefas tantum, & depellite virus
Infectum quo vulgus iners ſe poſſe per artem
Diuinam miſcere manus putat, abdita rerum
Qua valet & cauſas adeò ſpectare latentes.
Hanc non impuris manibus fraudator auarus
Attingat, decoctor item, quiſquíſve fabrili
Arte valet, mollíſve etiam cui perdita cordi
Otia, mercatórue vagus, vel deditus vrbi
Ciuis, & incumbens telluri aruíſque colendis,
Et qui multa animo præſertim & magna minetur:
Vel ſi qui ſimiles hæc vulgò quærere ſueti
Fraude mala tantum, vel habendi prorſus amore.
At ſapiens, ſuperos in primis qui colat, & qui
Noſcendis penitus cauſis modò gaudeat, huc ſe
Conferat, hanc totis ſectetur viribus artem.
Huic comes hærebit grauis exploratio rerum
Intima naturæ paſſim veſtigia ſeruans:
Tum mora ſollicitos curſus remorata ſequetur,
Et viſura olim ſtabilis patientia finem:
Mox labor, ingenuóſque mouens induſtria greſſus
Haud aberit: vitreúmque feret vas ſcilicet vnum,
Vnum opus, atque vnam ſecum rem denique ducet:
Ille igitur tanto comitatu ſeptus inibit
Longum iter: & lento peruadens omnia paſſu
Continuè miris oculos mentémque repertis
Paſcet, & aſſiduum fallent ſpectata laborem,
Donec in arcana tectos tellure recludet
Theſauros, ignotum argenti pondus & auri.

Eloquar?

Digitized by Google

Eloquar? an vulgo prorſus non credita verſu
Expediam primus? nec erat cùm talia cœpi
Iam fari mens iſta mihi, ſed compulit ordo
Integer vt dictis etiam majora reuelem.
Ille ergo vlterius procedens vltima rerum
Secreta inueniet, queis ſe natura peractis
Oblectat: gemmáſque pari conſinget ab arte.
Ac niſi dicendis ſupereſſent multa metallis,
Gemmarum forſan cauſas, ſedéſque referrem
Sepoſitas, quibus in ſpecubus natura beatis
Ludit, & in nulla magis hæc mirabilis vſquam
Parte valet, ſummas variando promere vires.
Perſpicua vt tellus lympha commixta minutim
Pura ferat gemmas, vt cæli motus, & ardor,
Sidereúſque ſitus certam præſcripſerit illis
Sedem gignendis canerem: nec gemmeus vnde
Irradiet fulgor, variet color vnde tacerem:
Durities etiam vnde illis inuicta, nec igni
Cedens, nec ferro: vnde nitens diſtinctáque miris
Interdum maculis facies jam qualis achaten
Æacidæ ornarat Muſis & Apolline felix.
Vos natura parens, nulla cui motus ab arte
Prouenit, ô Diua, parua concludere gemma
Sponte nouem voluit propriis inſignibus omnes
Ornatas, mediúmque ſimul conſidere Phœbum
Depoſito mitem cornu citharáque canentem:
His vt teſtatum ſignis mortalibus eſſet
Quo numero, & quali ſemper præſtatis honore.
Felicem tanto dignatum munere Pyrrhum!
Et fortunatos licuit quibus iſta videre!
Indomiti hinc virtus adamantis multa referre
Debuerat: ſolis vt quondam Regibus eſſet

Digitized by Google

Cognitus: vtq; vno tantum quæſitus in auro:
Vtq; actus ferro duríſque incudibus ictum
Reſpuat, atque etiam ferrum diſſultet vtrimque,
Diſſiliántque ipſis incudes ictibus acta:
Vt prædura adeo vis hæc corrupta recenti
Sanguine calfactóque hirci rumpatur, & ictu
Crebro librantis grauiter per inania ferri:
Vt lapis acceſſu magnes adamantis oberrans
Ferrum declinet, vel inhærens abdicet idem:
Irritáque vt tandem faciat concepta venena,
Et pellat de mente metus adamantina virtus.
Omnia quæ quondam faſſa eſt vidiſſe vetuſtas
Credula: namque horum fortè experientia priſcũ
Certior arriſit, quæ non oſtendere ſeſe
Quiuit adhuc nobis: ſeu non genus illud in auro
Congenitum pateat: ſeu ſic, vt pleraque falſo
Nunc alia, hoc etiam non vero nomine dicant
Artifices, ideóque ipſa re prorſus aberrent:
Quo neque quæ veteres ſuper his ſcripſere fatentur
Eſſe, ſed in dubium reuocari tradita poſſe
Ipſa hæc contendunt manifeſtis omnia ſignis.
Nec virides etiam fas hic tranſire ſmaragdos
Indictos: neque enim color eſt iucundior vllus
Quàm quo ſe tellus horis genitalibus anni
Veſtit, & oſtentat vultu meliore virentem.
At mage nil viret his: nihil eſt quod compleat æquẽ
Contuitu his oculos, ſatiet minus: ipſáque multo
Obſcurata acies intentu protinus ipſo
Aſpectu viridis claret recreata ſmaragdi.
Fulgurat vt picto violæ carbunculus igne
Mox etiam canerem: variúſque vt fulget iaſpis:
Concolor & fuluo radiat topatius auro:

Innuite

Digitized by Google

Innumeraſque alias ſpecie vel nomine tantum
Diuerſas cœpto memorarem carmine gemmas.
Verùm hæc jam ſatis eſt leuiter tetigiſſe vagantem,
Atque aliis monſtraſſe viam qua tendere pergant:
Si quos fortè juuat naturæ occulta ſubiſſe,
Hac eadémque pa'àm dulci feciſſe Camœna.

Nunc age materiam tantæ quam præſtitit arti
Natura expediam: ne quis perferre labores
Incaſſum ſtudeat tantos, ſed grandia vitet
Detrimenta quibus veſani ſæpe tenentur
Artifices, longè primis dum rebus aberrant
Quas capere, ac ſolas illos ſeruare decebat.
Eſt lucus ſummo ſecreti in vertice montis,
Fons vbi decurrit nitidis argenteus vndis,
Et ſpecus exeſum tendens aperitur in antrum:
Intus habet præſtans diuino numine virgo,
Ruricolæ Glauram priſco quam nomine dicunt.
Huc denſos inter vepres anguſtus & aſper,
Accliuiſque ægrè perducit callis euntem.
Veſtibulum ante ipſum ſpeluncæ lauis & aqua
Planities, non ampla tamen, horrentibus vmbris
Cingitur, ac fluuij ripis, & margine tophi
Obducta viridi muſco, ſpiſſiſque corymbis.
Ingreditur verò ſiquis feliciter, omnem
Continuò labem humanam, mirabile dictu,
Exuit, ac pondus ſubitò mortale relinquit,
Et purus penitúſque leuis fit ſpiritus illi:
Quique aditus luſtret cunctos, agiliſque feratur
Per cuneos, quibus in mediis ſedet aurea Nympha,
Aureus & circum thalamus, ſupráque renidet:
Quin auri tabulæ pedibus calcantur euntum,
Atque ipſa ex auro ſplendet conſlata ſupellex.

Taruiſiis ne qua titubes in montibus antrum
Hoc pete, qui rebus tantis primordia quæris:
Quódque illic viſum fuerit pretioſius inde
Erue, nec ſumptu nimio, nec parce labori.
Non tamen aut viuum ſulphur, tremulúmve repones
Argentum, vel quæ vndanti delata vapore
Exit ab his primum putriſque infectáque vena:
Sed purum atque omni purgatum ſorde metallum
Accipies, cuius ſecreta in parte receſſit
Spiritus, & craſſa preſſus ſub mole latenter
Victitat, ac ſolui vinclis, & carcere cæco
Emitti expectat tenues effuſus in auras:
Quæq́ erat innato ſubſidens pondere moles,
Iam leuis aſcenſu ſuperas contendat in oras:
Duráque molleſcat, naturam imitata per artem
Eximiam, retro quæ per conſueta reuerti
Imperat, vt longo ſeſe torpore recludat
Incluſum ſemen, vegetantis more, nec intus
Ardua conſtantis metuat jam vincula maſſæ.
Quod tibi ne mirum valeat quandoque videri,
Pullulat interdum proprij virtute vigoris
Auri perpetuum germen, fertúrque ſub auras,
Non ſecus ac ſumma fruticis tellure cacumen
Exit, & inde ſua vi ſeſe extollit: vt Iſtri
Accola felicis ſæpe illud ſtirpibus hærens
Capreoli in morem nati circumdare truncos,
Implicitúmque etiam ſaxis inuenit obeſis.
Vtq́ agiles ſerpunt hæderæ, latéque pererrant
Amplexæ lateres circum, pariéſque fatiſcit
Dirutus, ingreſſis rimas radicibus, atque
Frondibus, ac prætergreſſis latera obuia ramis:
Sic topho inſeritur creſcentis viuidus auri

Surcu-

Surculus, atque intus partes explorat inanes,
Egrediturque illinc, & ſe diffundit in auras,
Aut variè illius ſummas complectitur oras,
Quáſque tenet ſolidè conſperſas purus inaurat.
Hinc duo præcipuè quæ verſet cura probati
Artificis ſtatuo: quid primum ſeligat, & quo
Selectum pacto moderetur, & aptius edat
Quo poſſit modico ſolui lentóque calore.
Vtrúmque innumeris priſci inuoluêre tenebris:
Barbaráque occultis rebus conjungere verba
Haud dubij centum ſtatuerunt nomina, quorum
Quodcunque incertam ſignaret rémque modúmque;
Multáque quæ lepidi quondam finxere poëtæ,
Quæq; ſacrorum olim veri vox nuncia vatum
Protulit: his etiam vice ſunt interpretis vſi,
Singuláque expoſuere, atque inſeruere libellis
Ipſa ſuis patefacta, velut cælantia pridem
Artis opus tantæ: cùm porrò vana Poëtæ
Figmenta illecebris vacuas captantia mentes
Commenti, multo fuerint diuerſa loquuti.
Qui verò incomprehenſum & inenarrabile munus
Diuina humanas aduentu prolis ad oras
Præfati, haud quaquam parua hæc ſenſere ſub ingens
Os illud tam magna ſonans myſteria vates.
Hæc tamen haud nullis noſtri ſuadentibus vſi,
Vel quòd eos ea vana fide tenuiſſe putandum eſt,
Vel ſua quòd variis iuuit cælaſſe figuris.
Quinetiam huic vni quo ſe mollire metalla
Inuenere modo, cunctarum nomina rerum
Impoſuere: quod hæc cunctis vis inſita rebus
Hæreat, incipiátque omnes, & compleat vna.
Cuncta adeo cunctis occultauere: neque illi

Digitized by Google

Nequiquam interdum ſeriem abrupere loquendo
Perpetuam, & excurſus interpoſuere vacantes.
Ergo altè veſtiga animis, & rite repertam
Materiam rebus tantis per deuia ſume.
Nam non vna tibi regio dabit, aut locus vnus:
Montibus at multæ ſpaciantur Oreades altis,
Antra quibus cura eſt ſeruare, ingentiáque intus
Munera: jam quorum venientes ſæpe remittunt
Participes, manibus puris & pectore ſi qui
Acceſſere illuc; dites vbi pectine eburno
Aurea perpetuo depectunt vellera Nymphæ,
Quæ prima heroum pubes rate ſancta petiuit,
Nec timuit tantos per fluctus quærere ſummus
Tum ducibus ditem ſub Iaſone & Hercule Colchon
Alter inauratam noto de vertice pellem,
Principium velut oſtendit quod ſumere poſſis:
Alter onus quantum ſubeas, quantúmque laborem
Impendas craſſam circa molem, & rude pondus
Edocuit. Neque enim quem debes ſumere magnum
Inueniſſe adeo eſt, habilem ſed reddere maſſam
Hoc opus, hic labor eſt, hic exercentur inanes
Artificum curæ: varijs hic denique nugis
Seſe ipſos, alióſque ſimul fruſtrantur inertes.
Et nunc vrentes latices, Bacchive liquorem,
Nunc olidas miſcent lymphas, quæ menſtrua & ipſi
Appellant, veluti ſint vt quæ dulcia complent
Pignora perfectis materna menſibus aluô:
Deinde coquunt lento ſpatioſi temporis igne
Aſſiduè inſtantes fruſtra, longéque laboris
Præmia decepti tardè ventura morantur.
Nam varius rebus formas adhibere ferendis
Non puduit, quæ ſic natura monſtra repugnans,
Hos

Hoc opere in toto præſertim, quod nihil æquè
Poſtulat ac quod ſit ſimplex, farragine nulla
Rerum alia expletum quàm quæ tellure ſub alta
Continuo puri ſuffitu ſulphuris atque
Comparis attactu viui conſtantur in aurum.
Præparat aſt aliter alius: fortaſſe nec vnus
Eſt modus, vna modo res ipſa & pura reduci
Iam liquido videatur, & in ſe ſola relinqui.
Ars hic ſed propius naturam imitata laboret:
Illic ipſa ſuam conſtans natura tenorem,
Artificis ſed mota manu directáque ſeruet.
Namque vbi compactum valida ſoluetur ab arte,
Expoſitúmque extra venienti vi dabit vltro
Seſe opus, & certa fœcundum prole patebit:
Quod ſupereſt ipſum ſecreta in ſede locabis,
Perpetuóque calore, & longo tempore fotum
Exercebis, & huic ſenſim ſua pabula reddes.
Nec graue decreti ſpatium tibi temporis eſto,
Quicquid id eſt: certo nam prodit tempore quicquid
Exoritur, donec perfectum circuat orbem
Quo ſe vitalis profert in luminis auras.
Ac veluti informis paulatim matris in aluo
Fœtus inaugeſcit, paruus dum fingitur infans:
Sic locus exceptus dextrè, cui ſemina mandes
Aurea continuè producens illa fouebit,
Donec in optatos adoleſcent edita fructus.
Túmque miniſtrabis paruum creſcentibus ignem
Principio, humentémque, & corrumpentibus aptum,
Temperiémque illis, Maria quæ balnea dictant,
Inter & humorem ſtatues intérque calorem.
Quódque fimum falsò appellant, & balnea, tantum
Tu mitem ac proprium gignendis vſque teporem

Sufficies æquus: neque enim qui deficit, aut qui
Excedit calor, & medium ſeruare nequit: ſed
Alternat variâtque vices hic profuit vnquam
Natis, aut certo naſcendis tempore rebus.
Materiam quoque nec multam concludere parua
Pyxide curandum eſt: modico namque ipſa calore
Haud poterit reſoluta ſuas expromere vires.
Id quoque non opus eſt: nam cùm ſemel ipſe beati
Pulueris extiteris compos, non amplius optes
Aut multum, aut ipſum rurſus componere: namque
Augebis quoties vlli tibi venerit vſu.
Illud nec parui facies quod clara beatus
Signa dabit puluis tibi, cùm manifeſtus haberi
Cœperit, & varios oſtendet ritè colores,
Sed ruber in primis quamuis optabitur, album
Non tamen excipies, quin & magni quoque pendas
Atque atrum: namque hic operis tibi monſtrat apertè
Principium magni, ſecretaq́ oſtia pandit
Prima via, ignarum fruſtra qua vulgus anhelat,
Et vaga multiuij collis diuertit in ora.
Ille iter incœptum quondam, propiúſque peractum
Iam medium oſtendit, nec jam procul eſſe ruboris
Indicium, gaudet cùm vis humana propinquum
Affore opus, quo non maius perfecerit vlla
Ars vllis adjuta opibus; licet ipſa potenti
Nil non ingenio peragat. quæ ſidera cæli
Suſpicit, atque obitus ſignorum inſpectat & ortus.
Conſcendítque polum gradibus ſubnixa ſuperbis,
Ac maris & terræ tractus metitur, & ipſas
Innumeras prorſus numero comprehendit arenas.
Cæleſtes etiam concentus voce referri
Edocet humana, fidibúſque imitata canoris

Æthelei

Ætherei ſeptem tentat diſcrimina cantus.
Arte etiam inuenta leges & ciuica jura:
Arte vrbes conſtant claræ, ſanctíque ſenatus:
Arte regunt reges populos: exercitus arte
Ducitur: atque etiam præſtans dux imperat arte.
Ars & corporibus feſſis diuina miniſtrat
Adjumenta quibus reparant languentia vires:
Fertilis & terra cultus non abnuit artem,
Cùm dura ac ſterilis tellus manſueſcit arando,
Et ſecreta prius creſcunt vineta ſub vlmis.
Hæc igitur quæ nos inter verſantur vbique,
Tractat, & illa etiam contemplans audet adire
Quæ procul à nobis tanto ſunt edita tractu.
Quin bene ſi reputes, arti penè omnia certa
Attribuit genus humanum: nec dicere quicquam,
Aut facere illius recta ſine lege requirit.
Salue hominum præſens ſimul & gratiſſima cura
Ars grauium, ſeu te ſancta de Pallade natam,
Seu famulam potius dicam ſub Pallade primam:
Namque ferunt illam proprium ſeruaſſe pudorem
Semper, eam quamvis adamauerit Lemnius heros
Ex quo diſiecit patris caput ipſe ſecuri,
Prodijt vnde ferox patrio dea prædita ſenſu.
Salue magna parens iterum, fœcunda virorum
Atque operum: tibi tot ſacris è vatibus vnus,
Quos æquo ad tantos greſſu procedere riuos
Par erat, Aoniis auſim conſpergere lymphis
Tantarum cauſas rerum caligine tetra
Obductas, atráſque illis detergere ſordes,
Et liquida ablutas aſpergine ferre nitentes
Ante oculos. Ergo cùm tu deprehenderis arte
Eximia ſeriem tantam & manifeſta colorum

Signa, procul longi ſperes promiſſa laboris
Præmia: namque tibi diuino munere puluis
Præſto erit auripotens, parua qui quodque metallum
Parte ſui purum ſubitò conuertet in aurum.
Ac veluti medicus, ſi fortè coagula deſint,
Caſeus extemplò lympha reſolutus & igni
Adſtringit plena liquidi mulctraria lactis,
Cogit & alterius lac in ſe vertere formam:
Sic argenta ſacer puluis liquentia ſiſtet,
Sidereáque auri ſpecie donabit, vt omni
Præſtent & nullo prorſus ſuperentur ab auro.
Ipſe etiam augetur puluis, ne fortè labores,
Néve iteres opus expletum ſemel: addere ſummam
Vim licet, vt minimus tum puluis denique viui
Immenſam argenti valeat conuertere molem.
Seu leuis & nulla demum non parte ſolutus
Spiritus ingreditur longa in penetralia denſi
Corporis, & toto penitus ſe viſcere miſcet:
Seu potius longo concoctus tempore puluis,
Compreſſúſque diu, multúmque & ſæpe reductus
In ſeſe, proprium cogit denſátque vigorem.
Vtque croci exiguus pura flos ſparſus in vnda
Immodicum grato diffundit odore colorem:
Plurima ſic agitans contracto in puluere virtus
Obuia percurrit liquidi loca cuncta metalli.
Seu nulla hic ratio eſt hominum deprehenſa ſagaci
Ingenio, quare vis paruo in ſemine tanta eſt.
Herculei neque enim lapidis ſi fortè requiras
Inuenies cauſam, qua ferrea vincula nectat,
Et trahat abiuncti pondus per inania ferri:
Nec minus vnde regat nautas, & vergat ad Arcton
Spectantes parua clauſum ſub pyxide ſidus.

Multa tegit ſacro inuolucro natura: neque vllis
Fas eſt ſcire quidem mortalibus omnia: multa
Admirare modo, necnon venerare: neque illa
Inquiras quæ ſunt arcanis proxima: namque
In manibus quæ ſunt hæc nos vix ſcire putandum:
Eſt procul à nobis adeò præſentia veri.

Nec tamen haud ſperes artem perdiſcere poſſe
Difficilem, atque aliis grauiorem, percipe iam nunc
Quæ dicam, & poſthac alta tibi mente reſerua.
Quæ ſciri poterunt, ea primùm ſola putabis
Cognoſcenda tibi: dehinc ordine cætera diſces.
In primis etenim rerum cognoſcere cauſas
Ne dubita: nam ſæpè ferunt quærentibus illæ
Seſe vltro faciles, ſi quem via recta reducat
Continuis ad ſe gradibus: nec ſiſtere detur
Ante illi quàm ſe thalamo concludere poſſit
Quò ſe maieſtas veri veneranda receptat,
Illic quæ fuerint fingendis prima metallis
Semina viſuntur, quave his coctura ſerendis
Diuerſas adeò conjunxerit vltima formas:
Nec minùs apparet ratio qua poſſe metalla
Ipſa vices præbere ſuas, alienaque ferre
Imperia aſpicitur: necnon & gignere, ſiqua
Ars juuet atque manum natura porrigat alma:
Quin etiam vt ſenſim madeant, & mollia perſtent,
Magnum opus, & quo non credas operoſius vllum
Eſſe aliud, nec quo magis ars ſe maxima jactet.
Præterea haud aberit longè quin cætera de te
Percipias ipſo, nam vinclo juncta tenentur
Cuncta vno: hincq; modus lenti deprehenditur ignis.
Et locus, atque decens lapidis menſura futuri,
Et calor optato vario ſub puluere fuſus,

Digitized by Google

Quóque modo augendus, deerit ſi forſitan antè
Conditus, & multo durarit tempore puluis.
Omnia quæ late paſſim tibi certa patebunt,
Si rerum ſeriem longo ſeruaueris vſu.
Et quandoque probus non dedignabere forſan
His equidem dignas meritis perſoluere grates:
Qui procul ignari linquens ludibria vulgi
Nunc iter ingrederis nobis ducentibus arctum
Vſque adeò vt paucos capiat, paucóſque remittat
Incolumes, crebris laceros quin vepribus omnes
Id referat, niſi quos alta ſub rupe relinquit
Errantes cæcis in flexibus, vnde nec ipſi
Se vnquam, mortalíſve manus miſerata referret.
Sed tu ne dubites ſinuoſa errare per antra:
Cæca reges filo veſtigia quod tibi nuper
Oſtendi, vt tutus ferres, tutúſque referres
Ipſe pedem. Quod ſi finem aſſequerere beatus
Optatum, Diuis ageretur gratia primùm:
Deinde mihi merito, tibi qui præſentibus illis
Conſului. Verùm ſi non contingere metam
Forte darent ſuperi, captum ſed ſiſtere curſum
Eſſet opus, caſu quo ſæpe humana laborat
Conditio: at ſaltem falſi mendacia vulgi
Exagitans, alios errantes cernere poſſis.
Illud ſæpe etiam in primis, iterumque monebo
Ne ſi rara tibi contingat gratia cælo,
Namque aliunde ſibi nemo ſperauerit, vlli
Hanc vix inſinues caro fidóve ſodali,
Nedum aliis referes, ea nec te noſcere iactes
Quæ ſcieris: verum ſecreto in pectore ſeruans
Tecum habita, & tecum tantum ipſa arcana reuolue.
Nam ſuſpecta probis ars ipſa inuiſáque multis

Inuiſos

Digitized by Google

Inuiſos etiam cultores efficit artis:
Mendaces adeo multi quacunque vagantur,
Multáque polliciti vanè, quæ multa nec ipſi
Reſciuere, neque eſt illis ea noſcere promptum,
Qui recta qua nos ducit via prorſus aberrant.
Multos quinetiam inſignes & cætera doctos
Vidi cuncta equidem tractare & pendere magni
Quacunque ignarum probat ac ignobile vulgus.
Quid? qui derident omnes, quæ maxima turba eſt,
Artifices, tanquam nihil hos interſit & illos,
Atque vno pariter pendunt examine cunctos.
Sunt qui ſæpe petant quænam ſit cauſa quod vſquam,
Aut vnquam tantos inter qui talia curant
Apparet nemo qui re miracula tanta
Comprobet: idcirco nullam quam dicimus artem
Eſſe, ſed ingentes nugas, & inania mentis
Inſana commenta ſibi manifeſta videri.
Sed quis tam fragili munitus robore pectus
Non queat hæc vlli nunquam reſeranda tacere?
Nam quem non prohibet rerum prudentia fari
Quæ ſibi continuò fuerint cùm dicta nocebunt?
Tutus ab inſidiis qua ſe virtute tueri
Poſſet, qui præ ſe ferret ſe condere paruo
Diuitias loculo ingentes, quibus vndique regum
Et regna aſſurgunt, & opes, opulentáque cedunt:
Omnia, tanquam illis ſint vnis quæque minora?
Theſauros igitur tantos componere ſiquis
Iam potuit, mirè ſub amica ſilentia ſeruat.
Quod quoque tu facies: neque te deſiſtere cœptis
Id moueat nullos opibus quòd talibus auctos
Videris aut vulgo ſeſe oſtentare beatos.
Nec quoque te grauia hæc, atque importuna retardent:

Tem-

Digitized by Google

Tempora, quæ numquam miſeri ſperauimus ante:
Hoſtis vt heu mites inuaderet has quoque terras
Barbarus, & longo ſeruatam tempore pacem
Perderet vſqueadeo, nedum turbaret iniquus.
Nunc licet inuaſas vrbes, direptáque paßim
Oppida: nunc turpes prædas, raptuſq; nefandos
Audire, & miſeris iniecta incendia villis,
Naruiſiam vnde ſuam triſtis flet Muſa Bononi:
Turpatos etiam cultus, violatáque fœdo
Milite templa deûm, ſceleratéque inſuper vſta,
Et confuſa ſimul diuina humanáque tantum
Bella nefas, ſcelerúmque parens diſcordia nectit.
Pectora quinetiam diro commota pauore,
Et concuſſa hominum paucis ſic ante diebus
Cernere erat, veluti dirarum agitata flagellis:
Vt ſibi quiſque nouas trepidaret quærere ſedes,
Collectiſque opibus propriis oneratus abiret,
Atque ſolum linquens patrium ſe ferret ad vrbem
Reginam magna qua cingitur Amphitrite:
Tanquam illo ſub tuta forent tunc omnia cælo,
Quo ſeſe quondam fugiens electa recepit
Gens Italûm, vt paruis ſcopulis ſeruaret & vnda
Se modica, immenſus totam cùm exureret ignis
Italiam accenſus ſæua penè vndique ab omni
Barbarie, & multos duraret ſotus in annos.
Quare age, quo magis hæc fortuna ſubdita cernis
Quæ bona mendaci mortales nomine jactant,
Illius aduerſum violentos fulminis ictus
Præſidio hoc ſtabili temet munire labora:
Vt ſi fortè metus pauidos inuaderet vnquam
Nos iterum horrendus, quem Rex hominúmq; deumq;
Intuitos potius conuertat juſtus in hoſtes,
Ipſe

Digitized by Google

Ipſe tibi atque tuis & amicis commodus adſis.
Namque vbi diuinum ſecretè munus habebis,
Diuitibus cunctis opulentior ipſe ſub ala
Aptius aut loculo quouis, nulloque labore,
Quo te cunque pedes, quocunque in tempore, tecum
Omnia ſecura geſtabis commoda vitæ.
At ſi pax iterum nos exoptata reuiſet,
Quam prope jam, ſiquid veri mens augurat, eſſe
Credimus, & nobis miſſum diuinitus iri,
Quo potiore queas tranquillæ munera pacis
Exercere modo quàm quo, ſeu ſeria tractes,
Seu tibi ſint cordi luſus & honeſta voluptas,
Vtraque tum frugis poſſis tum juſtus obire?
Nam neque auarities, neque honorum inſana cupido,
Nec qui perturbant reliqui mortalia corda
Affectus, variéque mouent & inaniter angunt,
Illecebris poterunt vllis te vincere, tanto
Præſidio ac placidæ mentis munimine tutum.
Sed neque bellorum diri motus, neque pacis
Alma quies tantùm moueant te quærere cauſas
Rerum adeò obſcuras, nec opes, nec commoda quæ te
Perpetuo quocunque voles tum multa ſequentur:
Verùm id præcipuè moueat quòd munere dignus
Hoc ipſe euadas tanto, quo maxima poſſis
Intimáque ingentum penitus primordia rerum
Noſcere, quas facilè haud vnquam natura crearit
Ni quis eam exterius jam nota adiuuerit arte.
Quæ qui ſcire queat, felix queat haud minus idem
Eſſe: nec optandum quicquam fortaſſe relinquat
Præterea quod non inuentis talibus ipſe
Poſthabeat, latúſque velit feciſſe minoris.
Mens etenim arcanis ſolùm contenta recluſis

Gaudet

Digitized by Google

Gaudet pars noſtri melior : nec plura requirit
Cùm ſeſe in veri ſeceſſus intulit altos.

LIBER TERTIVS.

PRotinus optatos opulenti pulueris ortus
Exequar : hanc etiam ſolertes ſumite partem
Artifices, animóque diu verſate volenti.
Maxima iam vobis grauium miracula rerum,
Ingentéſque auſus, artíſque ex ordine ſumma
Ignes, & ſpatia, & numeros, & pondera dicam.
In magnis labor eſt, nec non par gloria, ſiquem
Reſpiciunt placido præſentes lumine Diui,
Inſequitúrq́; ardens velut inde accenſa voluntas :
Ne vos difficilis rerum experientia turbet,
Neu me dicendi nouitas ingrata retardet.
Tu quoque, ſi quid adhuc tibi quæ præluſimus almum
Tentarunt pectus, votis perſæpe vocata
Nympha mihi, dudum ſacri cuſtodia fontis,
Extremam tantorum operum ne deſere curam
Hanc noſtram oramus : nec, ſi quæ maximus olim
Ille tuus cecinit vates ornantia ſupra
Tellurem complexa foues, contemnere prorſus
Inducas animum quæ nos imitamur : & ipſis
Illius impreſſis quæ nunc veſtigia ſignis
Ponimus, interna ſcrutati viſcera terræ,
Ne velut ex alto penitus deſpecta refutes.
Quin videas ſiqua pariles ea figere ſorte
Conamur, paruo vadentes grandia paſſu.
Sic eat æternum puris tibi leniter vndis
Mincius, & teneræ prætexat arundine ripas.

Digitized by Google

Principio ſponte propria, ſemotus ab omni
Sit cura, & vitam tranquilla per otia ducat
Secretus latitánſque etiam, cui talia cura.
Illi ſit non ampla quidem, ſed commoda multis
Tractandis domus, & vulgo quæ abjuncta recedat:
Quæq; locis habeat ſecreta cubicula certis.
Quo nullis aditus pateat, ni forſitan ipſe
Iuſſerit huc famulos non nil inferre miniſter,
Qui neque quid geſtent norint, nec cuius in vſum.
Hic breuis æſtiua ſpatiantem porticus aura,
Et modica exceptum brumali tempore ſeruent
Atria, contineántque domi: nec paruulus abſit
Hortus, vbi ſe vacuum toto ſe exerceat anno,
Et velut huic tantùm ſtudioſè deditus inſtet,
Semina nunc olerum properanti ſeligat vngue,
Nunc eadem exculta telluri condita mandet,
Mox animum atque oculos paſcat florentibus herbis:
Huc etiam interdum dulces admittat amicos:
Diſſimulétque domi quid agat, gratóque ſodales
Detineat luſu captos, ſuauíque lepore.
Interea non ille tamen ceſſare calorem
Occultum ſinat, aurigerum ſi fortè locarit
Semen, vbi proprios æui jam compleat orbes:
Aut ſi id continuóque igni, multóque labore
Abſtruſum in venis auri perquirere tentet.
Atque ideo haud abs re fuerit quæſiſſe fidelem
Muneris egregij ſocium, longíque laboris,
Interiore domus ſe qui tum parte recondat,
Inq; vicem partitus onus curanda miniſtret.
Eſt etiam non illa quidem poſtrema beati
Artificis ratio, qua ſe commendet, & ipſum
Dis opus æternis: neque enim ſine numine diuûm

Hæc

Hæc veniunt, neque ad hæc vlli adſpirare licebit
Qui non ritè deos ſtuduit ſibi adeſſe precando.
Ipſe ego qui tantum hæc tenui nunc carmine tento
Pandere, ter Muſis feci pia vota, precéſque
Intendi manibus ſupplex & pectore puro:
Vnde mihi inſolitum cælo adſpirare fauorem,
Paulatimque nouas in carmina ſurgere vires
Sentio, perque altos colles, atque auia ferri
Per nemora incertus videor: ducor ſed auenti
Mente tamen quò fata ferunt, vt primus amœno
Ex Helicone ſacrâ referam mihi fronde coronam,
Primus & Aonijs intexam floribus aram:
Quæ mihi cùm fuerit teneris erecta ſub annis
Et Phœbo, Phœbíque choro, Genióque potenti,
Stat maris Adriaci ſecreto in littore ducta
Ad culmen, placidis qua fertur Ariminus vndis,
Aut rapitur torrens vaſtum violentus in æquor,
Inclyta dum ſubter pontis monumenta vetuſti
Præterit, & dulces vndas permiſcet amaris.
Propterea incœptas artes, operúmque labores
Proſequar indictos prius, & fumantia circum
Tecta ferar Diuûm, tenues qui follibus auras
Captant, & liquido diſtendunt ære caminos.
Et jam Cyclopum fremitus audire videmur
Cominus ingentes: calúmque incudibus actum
Murmurat, & longo chalybum ſtridore liquentum;
Inſolitíſque mihi reſonat mugitibus Æthna.
Seu quis ſementem faciendi quæritat auri,
Seu prius argenti rectè primordia poſcit,
Noſſe gradus primum varios ne ſpreuerit ignis.
Sunt plures etenim per quos procedat oportet:
Sed duo præcipuè: Natura eſt æmulus alter

Digitized by Google

Tranquilla: aſt alter violenta conuenit arti.
Nititur hic operum immenſa vi trudere ſemen
E ſolido innexum miris compagibus auro:
Cùm prius, vt tibi mox reſerabo, ſolueris aurum,
Reddiderîſque humens, necnon & putre, ſubactúmque
Vt facilè id valido demum patiatur ab igne,
Exhaléťque tumens, atque in ſublime feratur.
Exemptum fouet ille, nec excedentis adurit
Tum virtute caloris opus: frigere nec antè
Permittit quàm ſe mirè componat, & ante,
Quàm ſeſe propria perfectum ſponte reponat.
Hic mihi compoſita dedatur mente miniſter:
Magna etenim referam primùm, tum plurima fando
Commodus expediam, quæ priſca & barbara turba
Subticuit, quæve ipſam etiam celaſſe volentem
Crediderim, aut verbis neſciſſe potentius vti.
Hæc ideò lingua nunc illuſtrare Latinorum
Auſus: quinetiam numeros his addere conor,
Grata magis doctas veniant vt miſſa per aures.

In primis auri lamnas, ramentáve puri
Accipiens, crebris contundes ictibus, atque
Pulueris in morem triti, aut fluuialis arenæ
Diminues longûmque teres: quo denique putri
Humore ex ſeſe interius reſoluta liqueſcant.
Proderit huc etiam largos infundere rores
Seminis interdum proprij, ne fortè alienum,
Vt docui ſuprà, quicquam miſcere labores:
Ni quod multa queat connectere forſitan addas,
Quódve etiam ſparſum rebus communiter inſit.
Nam ſimili gaudere ſuo ſimile omne putato:
Atque etiam exterius ſimili quodcumque iuuari:
Præſertim cùm naturam natura requirat,

Digitized by Google

Atque amplexa parem contraria cuncta recuſet.
Sic quoque non digitis aut plectro pulſa mouetur
Fortè fides, tanquam fidibus tunc aſſonet ictis
Ipſa quibus fuerit concordi conſona voce:
In cunctis adeò rerum concordia pollet.
Quare id ne pigeat quodcunque eſt quærere compar,
Aut vbicumque latet, ſeu montibus abditur imis,
Vel maris eruitur ſcopulis, aut fontibus hæret
In mediis, alto vel ſe producit Olympo,
Seu quacunque patet, ſeu parte abſconditur omni:
Quicquid id eſt, totóve orbis ſe corpore miſcet,
Cuius præualidâ vi tam compacta reſoluas.
Ergo vbi jam humeſcent, anguſti vaſis in alto
Fundo compones ipſa hæc non ordine nullo:
Namque per æqua tibi maneant diſpenſa neceſſe eſt,
Vt calor ex æquo penetrans per cuncta feratur
Vnus, & ex omni compellat parte vaporem.
Nunc quibus exceptum rebus componere poſſis
Inſtituam: vas illud vbi perferre calores
Immenſos opus eſt aurum ſic rite peractum.
Eſt genus indomitæ mirum telluris, Iberus
Quam foſſor vitreas Italûm tranſmittit ad artes:
Hac etenim argillâ fictis vitrarius ollis
Vitra liquat feruens, eadémque liquentia totas
Noctes atque dies longo depurat in igne.
Hanc igitur primùm creta compone tenaci,
Qua figulus currente rota ſurgentia profert
Vaſcula, & his pergit gratas inducere formas.
Eſt etiam Euganeis tellus in collibus atra
Sulphurei ad fontes Aponi quà ſemita ducit:
Nec minus effoſſis puteis quandóque ſubalba
Eruitur marmor referens perſæpe vetuſtum:

Quas

Quas vt tu cunctas vnà conjungere cures
Eſt opus, atque adeò manibus miſcere ſubinde,
Vnam quo pariter poſſis inducere maſſam.
Inde ſcyphi ſpeciem oblongi ſimulantia finge
Pocula: queis etiam parua circumdare zona
Os ſummum ſtudeas, illis aptentur vt altè
Vitrea vaſa ſuper tenues captura vapores.
Nec minor illa quidem fuerit tibi cura camini,
Quo validum accendas ignem, multúmque, diúque
Accenſum ſumma foueas induſtrius arte.
Hunc igitur duplici munitum pariete firma,
Compoſitóque aptè limo duc omnia circum.
Nec mihi diſplíceat vinclis præcinctus & ære:
Et ſilice intectus dura, quæ tegmine ferri
Fortior, hoc melius tanti vim perferat ignis.
Hanc quoque continuo multóque foramine comple,
Vaſcula quo poſſis illic tam multa locare,
Quàm multa eſt operi ſatis, & quàm multa labori.
His ita compoſitis cùm primùm accenderis ignem,
Æſtuat is clauſa rapidus fornace, ferítque
Vas rectà inferius, totúmque igneſcere cogit.
At proprio quondam ſpecies madefacta liquore
Aurea, quis credat? tamen hæc videre periti,
Soluitur, & ſpondæ paulatim vaſis adhæret,
Mox petere hinc ſenſim vitri connexa videtur:
Duráque quæ quondam fuerat, & denſa, grauiſque,
Mollis hebet, volitátque leuis, & rara fatiſcit.
Quin niueo candore etiam fucata renidet
Principio: mox cæruleo pallore repente
Et viola leuiter tincto perfunditur omnis,
Quæ prius aſtrorum cælíque imitata colorem
Fulſerat, atque auri fulua perſtabat in aura.

Non tamen indicium facient hæc vna, ſed ipſum
Illius interea licet obſeruare ſaporem,
Hæſerit os circum cùm vix perceptus amaror
Indicio eſt: etiam ſonus hinc obtuſus, & aure
Deprehendi haud facilis: necnon odor haud grauis, etſi
Sulphuris extemplo paulum ſpirauerit atri.
Quid quod & interdum liquidam ſe fundere in vndam
Ipſa videtur item quæ ſurſum repſerit offa?
Vſque adeò non grande ſemel mutarier aurum
Viſum eſt, & ſuperas ferri graue pondus in auras.
Hic liquor eſt qui ſi certo ſit tempore lectus
Bina miniſteria ex ſeſe præſtabit abundè:
Alterum vt hinc aurum proprij quandoque liquore
Seminis infundas, ipſum cùm ſoluere primum
Cœperis, & prima ſimul id contriueris arte:
Alterum erit quod cùm hic doctè immiſcebitur humor,
Forſitan aduectas Indo de littore baccas,
Cùm ſenio obducta nonnil pallere videntur,
Reſtituet quondam proprio candore nitentes.
Aut ex arte nouas etiam, ſi fortè cupido
Id facere inceßit vnquam tibi, fingere poſſe
Perſpicuo inuenies illo puróque liquore.
Quod ſi quando ſequens rerum pulcherrima, quoddam
Egregium meditari opus, & componere velles:
Pulchrum æquè haud quicquam, nec tam mirabile poßis
Deligere, humanam quod tunc imitere per artem:
Has adeò circum ludit natura creandas.
Seu cùm ſe ſummo pandunt in marmore conchæ,
Vt genitalis eas anni ſtimulauerit hora,
Implentúrque leui conceptu roris hiantes,
Et grauida certo mox edunt tempore fœtus,

Ætheriúſ-

Ætheriúſque illis ſit candens vnio partus:
Siue animaduertas cur non ſe roſcidus vnam
Induat in ſpeciem ſimili conceptus ab ortu.
Namque vbi ros purus cupidis influxerit illis,
Conſpicitur toto diffuſus corpore candor:
Turbidus at fœtum prorſus ſordeſcere cogit:
Quem rurſus videas cælo pallere minante.
Quippe illo conſtant, cælique his maior ineſt vis
Quàm maris: hinc variant, & pro lurore viciſſim
Nubilus eſt illis color, aut pro luce ſerenus
Dum fouet alba ſenis Tithoni Aurora cubile.
Hinc etenim paſci tunc illas cernimus, & cùm
Se tempeſtiuè ſaturent grandeſcere fœtus.
Comprimitur verò ſi fulgurat ipſa repente
Concha pauens, reſtatque minor jejuna timendo.
Verùm ſi intonuit, pariter compreſſa pauénſque
Inflatam vento ſpeciem, & ſine corpore gignit:
Atque hi concharum verè perhibentur abortus.
Nam cute multiplici ſani conſtare feruntur,
Et penitus ſolido compleri corpore partus:
Atque ita quo callum reputes id corporis eſſe,
Quod ſale permulto ſoleant purgare periti.
Id mirum eſt cælo tantum gaudere ſereno:
Sole rubere illas, candorem & perdere: & ipſum
Cuſtodire ideo merſas pelago altius atque
Se radij valeant vſquam contingere Phœbi.
Flaueſcunt tamen, & rugas traxere ſenecta:
Nec conſtat vigor ille niſi durante juuenta
Quem petimus: ſic his etiam longa officit ætas.
Hæret & interdum duris vetus vnio conchis,
Quem neque ab his valeas niſi forti auellere lima:
Quanquam omnis pariter proprio ſit in æquore mollis,

Exemptus vero dureſcat protinus idem.
At ſi fortè manum capientis praeuidet ipſa
Concha, ſtatim compreſſa operit ſeſéque ſuáſque
Intus opus, ſe gnara peti violenter ob illas:
Atque ita praeueniens acie proſcindit acuta
Saepe manum, & pœnas decepto ſumit ab hoſte.
Denique quod ſolers ſummi prudentia vatis
Eſſe apibus circa regem miratur, id ipſum
Obſeruare ferunt conchas: vt grandior aeuo
Imperet, atque alias paſtum praecallida ducat.
Quae ſi fortè capi, nam haec vrinantibus vna
Cura eſt contingat palantes protinus omnes
Includi reliquas facile eſt tum retibus: atque
Incolumi quo maior erat fiducia rege,
Hoc illis capto ſubit inconſtantia maior:
Vſque adeo in cunctis ductorem amittere magnum eſt.
Praecipua his verò dos eſt aequiſſimus orbis,
Candor item aethereus, tum limpidus vndique lauor,
Et magno pariter iuſtum ſub corpore pondus.
Sed ſatis haec, ne qua videar contendere ſummis
Ipſe viris, merito ſibi qui peperere virentem
Semper, & in nullo languentem tempore laudem:
Nec mihi certandi veniat tam vana cupido.
Tu modò cùm dabitur collectum ritè liquorem,
Nam non ſaepe fluit, tantos ſeruabis in vſus
Namque illo ſparſus pallens prius vnio candet:
Quin nouus efficitur, ſi poſt componere cures
Caetera quae curâ nihilo maiore parantur,
Vt referunt qui haec egere & ſcripſere docentes.
Poſſem multa tibi quaerentum inuenta referre
Artificum: qui dum res has ſcrutantur, & errant
Nunc huc nunc illuc, alienáque ſaepe ſequuti

Quam

Digitized by Google

Quam peterent, miranda aliàs, nec cognita pridem
Iuuenere, quibus fruitur nunc vita repertis.
Vt qui vitra adeò varias imitantia gemmas
Effecere prius: necnon qui nitra ſaléſque
Injunxère ſimul lymphis & alumina primi,
Sejungíque aliis aurum docuere metallis:
Vel qui tot nobis etiam oſtendêre colores,
Purpureum, viridémque aut quo cæleſtia tecta,
Interpicta micant, & crebris ignibus ardent:
Seu quem floriferi tranquillo tempore veris
Læta maris ſummas ſpargit Galatea per vndas.
Quem facere eximia ſi qua cupis arte colorem,
Namque illum nobis etiam natura miniſtrat.
Inuentum ſcabris in rupibus, hic tibi nulla
Proueniet de parte magis, quacunque vel arte,
Cærula qui placidi referat Neptunia ponti,
Quàm qui prætenuis flauo detergitur auro:
Hunc adeo ex ſeſe profert, & detegit vltro
Aurea cyaneo conſpirans aura colori:
Cùm floret mira in morem rubiginis aurum
Suſpenſum ſupra os ollæ candentis aceti,
Marmoreoque etiam completa puluere primum,
Deinde fimo in putri jugíve humore repoſta.
His ergo atque aliis quos enumerare colores
Longum eſſet, cuncta in tabulis ſimulata reponunt
Pictores quæcunque procul propiúſve videri
Contigit: vt priſci mira expreſſere, neque vlli
Non eadem mirè nunc & pinxere minores.
Quos meus ingenio cunctos imitatus & arte
Iulius, effingit quicquid natura ſub ipſis
Expoſuit diuerſa oculis: ſeu ſurgere montes
Aërios, imaſque ſimul ſubſidere valles,

Collibus atque etiam introrſum protendere hiatus
Aſpicias, vacuíſque ipſos ſe findere rimis:
Seu petere exiguo comprehenſos margine cures
Proſpectu latè campos, & florida rura,
Fluminaque immenſas inter currentia terras,
Et maria atque lacus, viridíque in gramine fontes:
Quo Nympha, Satyríque, & monticola Siluani
Conueniunt, calóque illic & ſole fruuntur
Quiſque ſuo, variis intenti luſibus omnes.
Multáque præterea quibus artes haud pudet vti
Ceu propriis reliquas, ſi qua immiſcere metallis
Pergit ritè manus: vt cùm ſpirantia quondam
Æra Myrhon, vel nunc eadem cùm excudere Criſpus
Certat fingendi præſtans, & fundere juxta,
Multáque conſtruere, & multa admiſcere, ſuúmque
Sufficere his ignem doctus. Nec inaniter illum
Crediderim arcanam meditatum plura per artem
Qui genus id nuper tormenti ex ære peractum
Horrendum miſeris edit mortalibus altos
Quo murorum apices longè quatit, & graue pondus
Machina terribili jaculatur in aëra bombo:
Quo tellus tremit aſſultans, atque oppida circum
Icta procul diro ſtrepitu ceu fulminis horrent.
Quales attonita ſtupidi percepimus aure
Littore nunc Veneto, Patauî dum magnus ad vrbem
Rex ſedet, & latos diuerſo milite campos
Occupat: at contra Venetus ſe exercitus intra
Continet, & variis arcet terroribus hoſtem.
Sed quid in hac fando diuerſi venimus? an quod
Nos & agit qui nunc vertit ferus omnia Mauors?
Pierides contrà contendite: nam neque vobis
Vnquam aberunt auſint qui talia: ſed neque munus
In gra-

Ingratum eſt quodcumq; paro: namque hoc mihi tantum
Iuſsiſtis, quod & ipſe lubens præſtare laboro,
Æquus tu his quamuis labor eſt, & gloria diſpar.
Nunc age continuus calor, & ſecretior ignis
Quo fouet ac reficit ſeſe vis ſeminis intus,
Edetur, tempúſque ſacri geniale Hymenæi,
Perpetuiſque almi ſuccenſa cubilia tædis
Coniugis, & veri Veneris dicentur amores.
Ergo niuem cùm tu vitro deraſeris auri,
Hanc hyali paruo rurſus in vaſe repones:
Cuius item modicum feruenti os obſtrue vitro.
Tum tibi ſeu lapide exciſum formare caminum,
Siue luto fictum ſtudeas: cui ſubdita lampas
Ardeat aſsiduum producens vſque teporem:
Quem ſuper impoſitus densè cinis aurea ſeruet
Semina quæ fundo phialæ claudantur in imo,
Et vitreo dum vaſe diu concluſa coquuntur,
Oſtendant prima varios in fronte colores.
Namque ipſum quoniam præ cunctis quærimus atrum
Poſt quater vndenos ſoles cum noctibus actos,
Vnde color tota candens educitur arte,
Ex atro ad candentem alios extare neceſſe eſt,
Quos ſpectes medios inter contraria ſenſim
Apparere tibi. Namque hoc natura requirit,
Quo ſibi conueniat concors, atque vndique tota
Nec niſi decurſis ſpatiis extrema tenebis.
Omni namque dabunt tibi tot ſe parte videndos
Quot trahit aduerſo ſolis ſplendore colores
Iris, vbi terris cælo incuruata recumbit:
Aut quot ſæpe leui motu variata videmus
Colla referre auium quas Iuno iungere currus
Ante alias omnes volucres dignata ſuperbis

Centum Argi voluit prætexere lumina pennis.
Aſt vbi ſe fuſco perfuderit ipſa colore
Maſſa, putes proprium te ſuffeciſſe teporem,
Quo femella marem ſuaui complexa foueret
In gremio: aſt illi ſenſim inſtillaret amorem
Fotus amans, dulcíque ſimul langueret vterque
Connubio, & ditem proferret denique partum.
Hinc ea paulatim pullam deponere veſtem
Incipit, & ſeſe pallenti obducere palla,
Inq́ dies minus atque minus pallere: neque vllo
Ceſſare interea momento temporis vnquam
Sæpius innumero conſperſa colore viciſſim
Quin albere iterum maturet fœdere tanti
Conjugij juncto, quo jam reſoluta latenter
Putruit, & vires quo nunc recreata reſumit.
Hic igitur ne qua tepidum ſummoueris ignem,
Et genitalem intus vim vi ſubeunte foueto:
Ales vt aſſiduè tepidis ſuper incubat ouis,
Naſcendíſque adhibet pullis intenta vigorem.
Quem tu continuè morem ſeruare memento,
Hanc vt, dum Phœbi circum ſe verterit orbis,
Plurimus exacto comprehendat tempore candor.
Hæc tibi tangenda eſt duranti denique meta,
Hic equus eſt ſoluendus, & hic jam terminat æquor,
Quo curſum tenuiſſe diu latere laborum
Tantorum, & longum patienter multa tuliſſe:
Ac jam tempus adeſt quo felix præmia ſumas
Debita, quæ tanto demum ſudore pararis.
Accipiès igitur viui de more ſubactum
Argenti pondus, triquetróque in vaſe repones
Quo calefacta ſolent immiſſa metalla liquere:
Cúmque tibi in medio vas ipſum aptaueris igni,

Cœperit

Cœperit & miſſo ſurſum ferueſcere fumo,
Pulueris exiguam perfecti proÿce partem
Deſuper, & tantis ſuccendas follibus ignem:
Namque id continuò, quod tu mirere, liqueſcet
Argenti in ſpeciem, quam fuſam deinde canali
Anguſto in gracilem videas dureſcere virgam.
Non tamen hic prorſus ſiſtendum eſt: eia age longum
Ingreſſo tibi reſtat iter, quo pergere cura
Strenuus, & quondam felicem perfice curſum.
Neç mihi det vitio quiſquam ſi condita clauſtra
Naturæ reſerare nimis, vel inutile forſan
Humano quicquam generi proferre videbor:
Cùm, veluti cunctos auro diteſcere vellem,
Ipſum qua fieri poßit ratione docere
Tentabo. Abſtruſum quod ſic natura ſub imis
Montibus occuluit, quo gens humana per omnes
Id peteret patiens atque exantlata labores:
Quóve vno pretiíque modum ſummámque tenerent
Mortales, illoque foret mutatio rerum
Æquior, & varias inter commercia gentes
Apta magis. Quod ſi certa produxerit arte
In lucem id quiſquam, vulgóque vt pergat in vſum
Fecerit, atque ideò pretioſum vt vile putetur:
Continuo exciderint reliquæ tam ſegniter artes.
Quantum hac extulerit caput indefeſſa: neque ipſe
Fortè pater curis acuet mortalia corda
Amplius, inde graui paſſus torpere veterno
Omnia, vel potius ſceleratum mox genus omnem
Iuſſerit humani ſpeciem mutare decoris.
Ipſum autem, vt variis agitauerit ante periclis
Autorem ſceleris tanti, aut detrudet ad orcum
Fulmine, vel celſa religatum in rupe perennes

Æter-

Æternum pœnas coget dare. Nam quid Olympo
Oſſa ſuperpoſitus, necnon & Pelion Oſſa
Cœumque Iapetúmque magis ſæuúmque Typhœa
Finxerit horrendi Iouis ira & fulmine dignos?
Aut magis æthereis ſubductus ſedibus ignis
Caucaſea meritum volucríque & rupe Promethea,
Quàm qui hac imprudens aurum inuulgauerit arte
Dignus erit pœna ſimul vt multetur vtraque?
Cauerat hac princeps re forſan Claudius vna
Flexibile vt fieret mirando examine vitrum,
Detraheret nequid pretia olim impoſta metallis.
Vidit idem inferior longo poſt tempore Cæſar
Ipſe etiam fortaſſe, artis cùm perdere tanta
Artifices voluit, juſſítque exurere librûm
Multorum aggeſtum cumulum, dum fortè peragrat
Milite compoſito Ægypti ditiſſima regna,
Et timet imperio Romano prouidus arte
Ex illa, & multis opibus tunc inde paratis.
Quin fruſtra Phaunus Picô ſatus, & Iouis almus
Ipſe nepos, merita ferretur laude quòd olim
Primus ad Heſperios ſpecubus depromſerit altis
Argenti late venas, primúſque per ipſum
Aurum aditus tantos tellure recluſerit ima,
Horum conditio ſi qua vileſceret arte.
Verùm id non agimus, non omnibus omnia namque
Scribimus: hac tota vulgus ſed parte peroſi
Ludimus: & procul hinc certum eſt arcere profanum,
Et terrere etiam ſcriptis, ne attingere ſenſu
Speret quæ paucis canimus prudentibus, & quæ
Non tanquam artifices, ſed vt olim cætera tanquam
Scrutantes opus id naturæ dicimus, & quæ
Vix illis pateant magno percepta labore

Qui moniti nobis dignique ad tanta vocantur:
Præſertim cùm ritè volunt indicta relinqui
Nonnulla, aut dici ſcelus eſt ea quippe nefandum
Ni penitus cæcis ambagibus inuoluantur.
Ac nonnulla etiam, quod parcè nos tamen vltro
Fecimus, interdum ſparguntur falſa: neque illic
Omnia præcipuè credas tibi vera referri
Ars vbi ſecretos duci tentatur in vſus,
Atque vbi quo pacto ſeſe experientia promat
Prodimus, addicti perplexa legibus artis.
Quin vbi naturæ vires aperimus, & artem
Illius aſſeclam decernimus, atque vbi primùm
Eſſe hanc, mox quæ ea ſit oſtendimus, omnia paſſim
Vera tibi porrò occurrent magis, & magis inde
Omnia percipies quæ ſunt ducenda ſub vſum,
Quàm illinc artis vbi nobis modus ipſe doceri
Eſt viſus, noſtróque patens fieri documento.
Nec fuit hæc fandi tantum ſententia quantum
Hic mihi neſcio quis furor incidit, vnde fauenti
Numine non trito ductarer calle ſub alta
Culmina Pieridum, lætóſque inuiſere colles,
Et fontes haurire ſacros, & carpere frondes
Sperarem doctæ jam præmia frontis honeſta,
Atque adamata mihi, & multos quæſita per annos.
Hæc nam ſollicitas inhibent ſolatia curas:
Hic amor, hæc vacuam tenet oblectatio mentem,
Gratiáque, atq; vna hæc animum complexa voluptas
Explet, & hinc totum percurrunt gaudia pectus,
Gaudia Caſtalidum dono conceſſa ſororum.
Ergo hinc digrediens edico ne quis ab igne
Amoueat quod rexit opus, ne fortè remittat
Conceptum durante diu virtute calorem:

Digitized by Google

Sed contra intendat potius, quo perferat ipſum
Tacta manus tamen artificis, ne quando mouentem
Vim ſeſe excedat calor, ac tam jugis & æquus
Perduret quàm læta illum natura ſequatur.
Ergo quin pergas tunc te mora nulla retardet,
Deſieris cùm jam vlterius proferre nitorem
Sperati & demum jam tum candoris adepti:
Sed tamen vt properes obſtet patientia ſemper
Fida comes, quæ te pariter ne longa moretur
Ipſa dies faciat. Neque enim tibi tempore parta
Tanta breui ſperes quæ ſi conquirere poſſis,
Nulla vſquè quærenda alia, aut optanda relinquas.
Hic itaque vlterius poſtquam proceſſerit ignis,
Non vnus color, aut facies ſpectanda: ſed ante
Quam tibi purpureus ſe proferat ipſe videndum,
Paulatim croceo perfuſus candor amictu,
Et variè immutans totum durabit in annum,
Cùm ruber oſtendi mox cœperit, atque ſub altam
Perſpicuus florere cutim, violæq; rubenti
Aſsimilis, juxtáque nitens Tyrio hyacintho.
Haud tamen hic etiam ſiſtas, ſed protinus vltrà
Perge nec à recta quæ te via ducit aberres.
Tum tibi ne in mentem veniat, nec ſuadeat vllus
Vt quicquam immutes ignem, ni fortè parumper
Intendas, quem ferre tamen vel tangere poſsis,
Cum libet, illæſus: quæ ſit tibi meta, moduſq;
Quo nihil hoc toto ſeruandum tempore credas
Eſſe magis, namque hoc naturam imitabere tantum.
Cætera ſi pecces aliquid vel fortè relinquas,
Corrigere, aut rurſus componere nil prohibet: ſi
Rectè animaduerſa hæc pridem, & quæſita fuerunt.
At ſi deſiſtas, quo vis intermoriatur

Digitized by Google

Ignea continuo quæ fœtum fomite paſcit,
Nil agis, & ſubitò cùm primùm deſinet ignis
Cuncta ruent, quæ non vlla reparaueris arte
Amplius, ac fruſtra tentes fulcire ruinam.
Verùm ſi contra ſtudeas augere calorem
Impatiens, pigeátque moræ te, protinus illud
Amittes longo quod dudum tempore quæras.
Propterea aſſiſtens operi bombycina lychnis
Nunc ipſe imponas filo contorta trilici:
Nunc oleo demiſſa leues, eadémque retorto
Profer acu, aut putres contundas forcipe fungos.
Contemplator item cùm ſe mutauerit aër,
Sumpſerit & vires jam tempeſtatibus aquas:
Si media, vt par eſt, torrenti æſtate caleſcet,
Et tuus hic etiam nolens augebitur ignis:
At ſi frigeſcet gelidis Aquilonibus aër,
Et tuus hic etiam nolens ſedabitur ignis.
Tu verò ſi frigus erit mox addere primis
Fila tribus, ſapiens accingere quæ tibi ſperes
Eſſe ſatis: ſed ſi æſtatis ſupereminet æſtus,
Occurras, deméſque celer quæ adjunxeris ante,
Aut latera extemplò attenua nimis ampla camini,
Et graciles illi ſpondas aptare labora.
Aut contrà, tenuis paries vbi fortè maligna
Ex ſeſe admittet vel rimis frigora, limo
Tum latera hæc eadem craſſo duc omnia circum,
Quáque potes juſſum conſerues arte teporem.
Nec pudeat cribro cineres agitare, neque ipſos
Ampullam circum tenues aptare tepentem,
Interea quando videas inoleſcere fœtum
Scilicet, & denſum magis affectare ruborem,
Tertia quo tandem veniat feliciter æſtas,

Quæ

Quæ tibi præteritos demat perfecta labores.
Nam ſimulac plenum color effert purpureus ſe
Cunctandum nihil eſt, quin puluis vaſe beatus
Dematur, varióſque tibi ſeruetur in vſus:
Cætera ſiue velis auro mutare metalla,
Seu libet affectis etiam mortalibus eſſe
Auxilio, & triſtes illis depellere morbos.
Haud tamen exactè quiſquam ſic computet annos
Vt nil diminuat numero huic, nil inſuper addat.
Nam ſeu materies habilis quandoque reperta
Acceleret curſus, eadem non apta retardet:
Seu calor intenſus paulo minus aut magis æquam
Menſuram exuperet, variet tempúſve, locúſve:
Hinc tibi ſi ſpectes, ratióque & cauſa patebit
In longum tanti ſpatium quæ duxerit ortus,
Fecerit aut breuius. Neque enim quem ſeptimus edit
Menſis erit fallax hominum partus, nec & hunc quem
Protulit vndecimus non verum dicere poſſis:
Quamquam hæc in ſuperos ſoleant & in aſtra referri.
Sunt qui deinde tamen non paruis ignibus illum
Noctes atque dies ſeptem in fornace peruſtum
Detineant, donec magis hic denſetur, vt aiunt.
Quod tamen haud omni ſapiens ex parte probarit:
Nam facere haud quicquam ſimile huic natura videtur:
Cœperit at ſiquem ſeruat mox vna tenorem
Semper, & incœpto quæ ſint diuerſa refutat.
Hæc tibi quo totum peragant quem circumagis orbem
Rectius, integri moneo ne ſpreueris anni
Obſeruare tuis in rebus tempora paſſim.
Ac ſi me quicquam ſtudeas audire, ſub ipſum
Ver adeò incipies quo totus parturit orbis,
Et quo ſe cunctis aperit natura creandis:

Cujus

Digitized by Google

Cuius ad arcanum componas cuncta tenorem
Me duce, quod monui ſemper, ne calle relicto
Illius, à recta quòquam diſcedere tentes.
Vere igitur tum vitra tibi conſlare jubeto;
Vere etiam formare luto atque aptare caminos,
Cùm deſæuit hyems, ac dum non impedit æſtas
Vt quamvis validos pertractes cominus ignes.
Forſitan hic numeros quæras, & pondera rerum
Quas tibi conſtituas, opus id quàm perficit ante:
Verùm ſi reputes tria ſunt primordia tantùm,
Dehinc duo, dehinc etiam rectè ſi videris vnum
Tantum erit, & ſolo triplex conſtabit in auro.
Quin ipſa hæc vno comprehendas pondere cuncta:
Nam nihilo diſtant inter ſe juncta, ſuúmque
Quodque ſibi alterno permutat pondere pondus.
Quæ tamen exactè prorſus ſic omnia tractes,
Vt neque tam tenui numero ſubducere curent,
Ac neque tam modica perpendere lance minutim
Hi quibus argento mirè ſecernitur aurum,
Inſtrumenta quibus maneant quæ templa vocantur:
Nam templi faciem præſtant circumdata vitro,
Et pedis vnius modulo conſtructa decenti,
Quo nuſquam tenui penetret vi ſpiritus, atque
Hic erecta bilanx præceps immotáque perſtet.
Atque ideo argenti maſſæ, quæ continet aurum
Infuſum, drachmam capiunt, quam rurſus acuto
Incidunt ferro, mediámque illius in acres
Diffundunt latices partem: mox illa virentes
Particulas auri linquit reſoluta per vndas.
Hæ propria nigra ad fundum grauitate feruntur
Quas illi excipiunt, & parua lance receptas,

Exiguo quocumque leues ſint pondere pendunt:
Subductiſque ipſis, dum quod ſub parte repertum eſt
Tunc aurum artificis miro ſolertia ductu
Computat, in toto reperit quæ ſumma reſultet.
At quamquam numeris opus eſt vtare minutis
Vſqueadeo, vel ponderibus, ſatis attamen vna
Tantum electa tibi fuerit tribus vncia primis
Ex illis, quam tu vt docui ſic rite gubernes:
Aut ſi fortè duas ſumis, nil amplius addas.
Nam te, quod ſupereſt, etiam nonnulla docebo,
Quæ tibi cùm fuerint alta ſub mente repoſta,
Noris cur modica contentus parte labores.
Hic ego non fictis quæ ſunt tractanda figuris
Eloquar, & longis obducta ambagibus olim
Quæ quondam artifices ipſi celaſſe fatentur
Conſulto, tanquam veteris mandata Sibyllæ.
Extremo huic igitur prudens ne cede labori:
Nam breuis atque artis minima eſt, ſed diuitis vſus.
Ergo vel in primis fuluo confunde metallo
Confecti paulum medicaminis: ídque beati
Pulueris actutum præ ſe vim ferre videbis.
Vel grauidum puro ſemen cùm rurſus ab auro
Haud facili & multa extruſum collegeris arte,
Qui modus ex illis quæ pridem exegimus extat
Expreſſus ſatis, & fari non omnia par eſt:
Huic tu purpurei partem mox pulueris æquam
Immiſce: atque illis lentum ſuccende calorem,
Ac geminos illas etiam ſimul excoque menſes,
Quo ſeriem ſpatio cunctam prodire colorum
Peruideas, qualem ternos miratus in annos
Videris: atque breui ſumas quæ maxima longo

Tempore jam tota quæſiſti ſedulus arte.
Idq́ iterum, atque iterum facias: quotieſq́ peractum
Id fuerit, toties vires illius, & ipſum
Puluereum exauctes cumulum: namque ocyus ipſe
Creſcit, & hinc aliam ſumit, retinétque priorem
Virtutem creſcentem etiam. Nec credere vanum eſt
Illam adeo interdum priſcis auctoribus auctam,
Ipſius vt tenui projecta parte per vndas
Æquoris, argentum ſi viuum tum foret æquor,
Omne vel immenſum verti mare poßit in aurum:
Neptunúſque ſupra diuos ditiſſimus omnes
Tum fieri, & ſtrato luſum Nereides auro
Ire ſuper puro ſiccantes ſole capillos
Cærulea, quo non alius color aptius auro
Hæret, & æthereo cui plenè conuenit aurum.

Hæc ſuper aurifera non inuidus arte canebam,
Dum ferus Auſoniæ populos agit vndique motus,
Atque rapit reſides & longa pace quietos
Arma per, innumeraſque immani vulnere cædes,
Horrendum in facinus: quo mixtum ignobile vulgus
Principibus, rerum quibus eſt permiſſa poteſtas,
Præcipitat, ſtupidíſque necem mortalibus atram
Ingerit, atque ipſa grauiores morte labores.
Illo Augurellum me tempore tutus habebat
Adriacus baccante ſinus per cuncta furore
Barbarico, magnæ vel cum primoribus vrbis
Verſantem, aut ſtudiis Muſarum multa vacantem.
Carmina qui fidibus jampridem aptare canoris,
Tum doctos ſalibus ſermones ſpargere puris
Tentaui, & demum jam rectos auſus Iambos

Edere : nunc luſi ſomno velut excitus arcto,
Qua data porta inter geminas quæ ſomnia ſeruant:
Cornea nec nobis patuit, nec prorſus eburna
Emiſſus cecini falſis inſomnia verbis.

IO. AVRELII AVGVRELLI P. Ariminenſis

VELLVS AVREVM ad Vonicum.

VT noris quæ forte mihi Vonice videnda
Contigerint, poſitis rebus pauliſper agendis
Audi quæ poterunt forſan tibi vana videri,
Si reputes ſed vera tamen nec ſomnia credas:
Vt ſapiens qui multa vides velamine moto,
Quod circumpoſitu ſic caligantibus obſtat
Sæpe oculis vt vix paulùm diſcernere poſsint
Diſcrimen rerum obſcurum. Sed pergite Muſæ
Veſtrum opus hoc: paucis hominum nunc viſa canamus.
Tranſieram medium ſub iter, jam mille feroci
Ipſe animo horrendis perpeſſus monſtra periclis,
Cum me difficilis cœperunt tædia vitæ.
Et iam terga locis vertebam feſſus iniquis,
Numina ni tanti mouiſſent ſancta labores.
Nam quis tot vaſtas potuiſſet repere rupes
Vi ſine cæleſti? ſyluáſque, & luſtra ferarum,
Fluminàque abſciſſas inter currentia valles

Digitized by Google

Tranſiſſet vita incolumi, tutúſque malorum?
Sed feſſo auxilium Deus attulit: & mihi certus
Continuo illuxit puro ſub lumine callis,
Cum prius offerrent ſeſe quocunque tenebræ.
Principio auulſum magno de corpore ſaxum,
Et contra arrectum prærupta mole ſubibam,
Quà tenuis tantum venienti rima pateſcit,
Et quà nec radios profert nec lumina Phœbus.
Errabam in cæcis tenebris & nocte profunda,
Donec ſæpe graui paſſu loca tetra remenſus
Illic vnde breuis mihi ſe lux obtulit haſi.
Hic vero primum ſubſedi feſſus: & ante
Proſpectans, circumque oculos per ſingula voluens
Extimui: retróque pedem tum forte tuliſſem.
Sed me ne facerem tenuis qui rupe cadebat
Exiguis humor guttis, acrémque leuare
Ipſe ſitim admonuit ſiccis quæ faucibus olim
Hæſerat: & nuſquam ſuaſit deſiſtere cœptis.
Sic ego jam modica requie, paruiſque refectus
Hauſtibus inceptum qua callis peruius extat
Ire iter inſtituens, iterum ſub luce maligna
Conuallem obſcuram nebulis pluuiiſque madentem
Ingredior, quæcumque pati grauiora paratus.
Atque his lenta ſolo putri veſtigia figens
Vndenos quater ipſe dies cum noctibus egi:
Iamque via ad ſummum tandem veniſſe videbar
Cum mihi ſe penitus oculis lux abſtulit omnis.
Quid facerem? vel quà tantis proferrer in vmbris?
Aut quò me ſolita retrò ſine luce referrem?
Nec tibi quæ interea tranſmiſſa fluenta lacúſque
Euaſi refero: aut mediis quam ſæpe ſub vndis

Meme habui, collóque tenus latera ipſe ſubegi.
Quæ non vota Diis, ſeu quas non mittere voces
Suſtinui? quæve ipſe animo non juſta peregi?
Tum mihi viſa preces inter diſcindier ingens
Cum tonitru nubes, purúmque per æthera ferri
Accelerans & lux terris placidiſſima reddi.
Ac vallem interea jam prætergreſſus opacam,
Exieram altos in campos, latéque patentes.
Atque hic diuerſis maculis inſperſa per omne
Corpus ouis, varióque micans tum fortè colore,
Quærebat tenuem lanæ candentis amictum
Sedula propter aquam, vitreis vbi riuulus amnem
Præterit immenſum lymphis, & florea circum
Arua ſonans ſcatebris leni cum murmure fertur.
Hanc ego, perfectis votis, vt proxima vidi
Gramina carpentem, nitidíque ad fluminis vndas
Siccantem vellus fluuio quod merſerat ante:
Continuò obſtupui, miro ſuccenſus amore
Sectari pecus egregium quo tendere greſſus
Inde videretur, vel quà ſe verteret vſque.
Hæc ita perpendens ſtabili dum mente voluto,
Et rectà jam tento gradus, auidúſque propinquo,
Illa ſolo teneris, alta ceruice, relictis
Floribus ibat ouans contra, méque ipſa petebat:
Ac veluti nouiſſet herum, mihi protinus vltrò
Blandiri, & gremio ſeſe dare, & aurea ſæpe
Cornua, ſæpe vngues oſtendere, verſicolórque
Motare interdum varium latus, & mihi prorſus
Sola vni tantis opibus geſtire colenti.
Aſt ego, quam poteram magno veneratus honore,
Accipio hanc blandéque fouens deduco ſub antrum

Excíſum

Exciſum, quod forte caua de rupe patebat,
Obductum viridi muſco ſpiſſiſque corymbis.
Deinde thoro lectis foliis & fronde recenti
Subſtrato, liquidos fontes, & læta miniſtro
Pabula: & hinc paribus ſtudiis certare laboro.
Hic illa exuuiis poſitis noua vellera primum
Induit, & vicibus tot eas mutata reſumit
Quot trahit aduerſo ſolis ſplendore colores
Iris, vbi terris cælo incuruata recumbit:
Aut quot ſæpe leui motu variata videmus
Colla referre auium quas Iuno jungere curru
Ante alias omnes volucres dignata ſuperbis
Centum Argi voluit prætexere lumina pennis.
Biſſenos menſes ita ſe variantibus illis
Præterij, cùm jam niueo candore viderem
Omnia conſpergi: & læto mihi pectus inibat
Pertentare fauor, ſimul & pertundere cura.
Contemplabar enim quò diues vertere vellus
Cœperat, & mihi non paruum rabida ora timorem
Intulerant animo quæ vix arcere cubili
Noſtra vigil poterat cuſtodia, ſiue luporum
Ingluuies erat, aut rabies pellenda leonum,
Et quos inuidia exagitat veſana timebam:
Sed metus ille tamen vanus, neque vis mihi obeſſe
Amplius vlla virûm poterat, non vlla ferarum.
Veſcebatur ouis paſſim florentibus herbis,
Apricos vaga per campos, vbi nulla perennis
Vrit hyems glacie ſegetes, aut ſolibus æſtas:
Temperies illis tanta eſt, & gratia cæli.
At grato quondam victu mihi mitia poma
Præbebat ramis fœta incuruantibus arbos:

Semper & irrigui complebant pocula fontes.
Alter & interea circum ſe voluerat annus:
Inſtabátque dies promiſſi muneris, vt jam
Sperarem reditum longo poſt tempore lætus
In patriam, & tanto finem prope adeſſe labori:
Ignarus quod erant mihi ſex obeunte calore
Seruandi, atque etiam totidem ſub frigore menſes.
Nam quæ marmoreo ſuccreſcens alba colore
Iam candens ebur & nitidos ſuperabat olores,
Neſcio quem in croceum ſenſim conuerſa ruborem
Tendebat Tyrio paulatim murice pingi:
Vt vidi tunc majus opus, tunc aurea terga
Speraui: atque operi tanto præferre laborem
Haud vllum paſſus, paritérque intendere tempus
Omne illi iuſtituens, iterum melioribus ipſe
Auſpiciis tantas accingor vincere moles:
Donec conceſſi perfecto temporis orbe,
Candida purpureum referebant cuncta colorem,
Et de purpureo ſubitus color aureus ibat.
Nec mora, continuò pecus ore & naribus auram
Aurea ſuſpirans cadit: & graue pondus inani
Corpore vellus adeſt pedibuſque & cornibus aureis.
Hic ego tùm grauiter caſu perculſus acerbo,
Lætitiáque, auidúſque loco diſcedere, primùm
Vota diis, grateſque ſimul perſoluo benignis:
Mox humeris onus imponens, ad proxima tendo
Littora: & in patriam rediens, ſic alter Iaſon
Aurea fœlici deuexi vellera Colcho.

NATHA-

Digitized by Google

NATHANIS ALBINEI Doctoris Medici

CARMEN AVREVM

AD IANVM CVSINVM.

IANE CVSINE, tibi decreuimus omnia paucis
Naturæ atque artis myſteria, carmine amico
Scribere ludentes: & te de nocte profunda
Ereptum in mediam Solis perducere lucem.
Ergo age, & intentis animis ad ſingula, prudens
Abſtruſos planis è ſenſibus erue ſenſus.
Principio mundi regionem implebat inanem
Torpens maſſa, expers motus, formæ, atq; caloris:
Quam latè patet expanſis toto orbe tenebris.
Vnde Creatoris nutu omnipotente ſupremum
Limpida lux ſortita locum, rutili area cæli,
Vndoſum pelagus, terraque grauiſſima moles
Exilere: echao in mundum ſe vertere iuſſa.
Tùmjugè à reliquis terra impregnata elementis,
Subque ſuperque ſolo, vario diſcrimine rerum,
Innumeras ſpecies noſtros produxit in vſus.
Hinc plumbum nigricans, & ſtanni ſtridula vena,
Lunarique nitens argentum albedine: ferrum
Hinc durum, cuprumque rubens, cognata metalla,
Denique & hinc aurum duxit primordia fulgens.
Namque vdâ quodcunque almæ telluris in aluo

Digitized by Google

Concipitur corpus; ſancto de ſemine lucis
Exijt, & medio tenuis de ſpermate cæli,
Inconſtantis aquæ fœcunda in menſtrua fuſis:
Imprimis ſpecie atque gradu diſtincta metalla,
Quorum princeps eſt aurum, finiſque ſupremus.
Deficit hoc illi, penetratis vertice clauſtris
Quod ſeſe in ſuperas vegetans non proferat auras,
Sed ſterile in latebris æternùm torpeat imis:
Ni manus artificis craſſa de mole ſolutum,
Docta miniſterio ſuaui, vegetabile metallum,
De gradibus medijs, necdum auri nomine dignis,
Sublimet, diteſque ſibi fœcundet in uſus.
Nunc te ſcire opus eſt iiſdem quibus ipſa creata
Naturam totam ſubmittere legibus orbem:
Vt priùs in tenebris lateant primordia rerum,
Inque chao torpore graui confuſa quieſcant,
Quam quævis extra cauſas inceperit eſſe.
Arti ſcito etiam nullis elementa ſubeſſe
Gignendis rebus, quam quæ natura creando
Fœtibus inſeruit; nec libertate potiri
Edendis aliis ea, ni corruptio primùm
Compoſiti primi præceſſerit. Inde memento
Omnia ab interitu longè meliora renaſci:
Principiis à ſe diductis, purificatis,
Nobiliáſque iterum in ſeſe redeuntibus iiſdem.
Nonniſi conſtantes animi, menteſque ſagaces,
Continuo ſtudij fortique tenore, latentis
Queis datur arcanos veri penetrare receſſus,
Huic ſe dent operi; quod longo tempore, vili
Prinſipio, varios per caſus perque labores,
Ducitur inceptum ſumma ad faſtigia rerum.
Quicquid enim natura parans perducit in ortum,

Promouet

Promouet id certâ & conſtanti lege dierum.
Ex quo materna comprenſum eſt ſemen in aluo,
Nonne vides menſes ſeptemve nouemve requiri,
Queis ſolis tandem vitalis naſcitur infans?
Æquius exemplum dicto, me judice, non eſt.
Prætereà ne quis noſtræ ſe immiſceat arti,
Experientia quem non fecerit ante ſcientem
Queis gradibus paulatim inſurgant luxq; calorq;:
Vnde pari greſſu ſequitur productio in annos.
Poſtquam ergo ex vno tria feceris: ex tribus vnum
Vt conſtes iterùm, naturam imitare creantem,
Perque gradus ſimiles ſubjectum intende calorem:
Donec eâ ſeriem conſpexeris arte colorum,
Qui tandem in fixis niueo rubeove quieſcant.
Plus ſatis hæc: cur non etiam ſecreta reuelem
Pondera? Principia tria ſunt, ſeptemque metalla
Noſtro in ſubjecto: primus ſe ſpiritus effert
Sublimis, qui deinde animam de corpore fixo
Allicit, & leuibus per inania portat in alis:
Deque tribus tantùm duo ſunt, vnumque decemque:
Ex quibus emergunt ſeptem longo ordine fratres.
Ergo vbi naturæ motus legeſque magiſtræ,
Conſtanti ſtudio & longo cognoueris vſu:
Nullas necte moras, ſubmitte laboribus artis
Vim ignis inexperti mineram prædiuitis auri,
In qua habitet vitæ ſcintilla integra latentis,
Quæque ſinu modico vberiùs cœleſtia dona
Hauſerit. Hinc ſulphur viuum, claraque renidens
Munditie, auſpiciis Saturni, atque arte ſagaci,
Elice: mercurioque nitens immerge nitenti,
Compoſitumque iſtud cryſtallo conde ſerena.
Huic vbi continuos ſuccenderis vſque calores

Exterius,

Exterius, quales languens optauerit ignis
Interior: qui ſeſe alio ſimilique foueri
Expetit imprimis, maiori fomite major
Factus eget: ſubito videas, mirabile dictu,
In chaos antiquum rurſus, tenebrasque ſilentes
Omnia diffundi, & noctem ſuccedere opacam.
Tu ne deficias animo: nam poſt tenebras lux
Splendida diſtribuet diſtinctas vndique partes,
Digeſtumque nouâ reuocabit origine mundum.
Tum quoque terra breuis cœleſtem intra ilia rorem
Purior excipiet mineris ſine labe creandis:
Queis non argentum, aſt argentea ſemina creſcant:
Proque auro aurificum tellus feret aurea germen.
Non tamen hîc operum finis, non meta laborum:
Nam vel in argentum, vel ſi tentaris in aurum,
Puluere projecto, mutare infecta metalla,
Moris vt eſt, operam ſpe vana luſeris omnem.
Ergo priùs fixis ſatages vnire metallis
Mercuriis lapides mediantibus: vt tribus illis
Vnum in compoſitum coeuntibus igne perenni,
Optatos tandem valeas contingere fructus.
O fructus dulces, ſummoque cacumine montis
Præſtantes: ad quos raris exercita plantis,
Per labyrinthæos inflexus, ſemita ducit!
Mons eſt præruptis altiſsimus vndique ſaxis:
Cuius in occulto radix deſcendit in atra
Tartara, vertex de ſuperato ſole triumphat,
In medio ſplendent argentea cornua lunæ.
Hi ſunt qui tota dominantur in arte colores,
Atque, manu velut, artificem per ſingula ducunt,
Quodlibet artis opus peragrantes ordine eodem.
Hæc niſi ſufficiant, addere quid amplius optes:

Accipe

Accipe demùm quæ viridi cælata ſmaragdo
Venturis poſuit voluenda nepotibus olim,
Arcana interpres ſophiæ, ter maximus Hermes.
Tu licet obſerues fundo graue corpus in imo
Perſtare, atque laues vndare per aëra fumos:
Sunt tamen ex vno: naturâ eſt id tamen vnum,
Quodcunque eſt, quantumq; etiam in diuerſa mouetur.
Non ſecus ac circùm quicquid patet vndique cœli,
Subjacet & quicquid cœlo terræque mariſque,
Ex vnâ maſſâ eſt diuino nomine cretum.
Hæc ſole & lunâ res vna parentibus orta eſt,
Aëreo geſtata vtero, telluris alumna:
Conſtanti artificis quæ in terram verſa labore,
Perfectâ virtute vigens miracula præſtat.
Dirue compoſitum naturæ, elementaque miris
Conſociata modis, paulatim disjice, magno
Ingenio. Leuibus tranſcendit in æthera pennis,
Et cœli interea vires adipiſcitur altas:
Inde ſolum redit, & magno decedit inani,
Et terræ interea vires adipiſcitur imas.
Hinc eſt præcellens totius gloria mundi,
Cui cedunt toto migrantes corpore morbi,
Duraque paupertas, fallaxque inſcitia rerum.
Iane vale, noſtrumque hilari vultu excipe carmen,
Aurea quo leuibus latet ars obducta figuris.
Scilicet annulus eſt vigili verè aureus ille,
Molliter inſerto turgens viridante ſmaragdo,
Quo te præteritâ donari nocte videbas,
Grata præſagi deluſus imagine ſomni.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

97

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google